

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 20 (2702)

Пятніца, 17 мая 1974 года

Цана 8 кап.

19 мая—дзень нараджэння піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна

ВЫ—НАША ЗМЕНА

Мы спадземся на вас,
Мы вам верым.
Вы—наша заўтра,
Вам—край мацаваць.
Гордае званне сваё—
Піянеры,
Вы не аднойчы
Змаглі апраўдаць.

Не, не збаяўся
Кулацкіх пагрозаў,
Смела у твар
Небяспецы глядзеў
Хлопчык уральскі
Паўлік Марозаў
У той векапомны
І жудасны дзень.

Майская просінь,
Веснія росы.
З песняй ідзе
Піянерскі атрад.
...Быў піянерам
Саша Матросаў,
Быў піянерам
Казей Марат.

Сёння для вас
Стадыёны і школы,
Песні птушыныя
У летнім бары.
Быў піянерам
Гойшык Мікола,
Той, што загінуў
Ля Броннай гары.

Новыя далі,
Светлыя мары
Хай вас наперад
Клічуць, сябры.
Быў піянерам
Юрый Гагарын,
Першапраходца
Касмічнай зары.

Мы спадземся на вас,
Мы вам верым.
Вось праплывуць
За гадамі гады
І увальюцца
Рады піянераў
У камуністаў
Стальныя рады.

Віктар ШЫМУК.

Фота Ул. КРУКА.

У АБСТАНОЎЦЫ АДНАДУШНАСЦІ

У краіне праходзяць пасяджэнні акруговых выбарчых камісій па выбарах у Савет Саюза і Савет Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР. У абстаноўцы аднадушнасці члены камісій рэгіструюць кандыдатаў у дэпутаты, якія далі згоду балатывацца па гэтай выбарчай акрузе.

Акруговая выбарчая камісія зарэгістравала кандыдатаў у дэпутаты Савета На-

цыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР па Ашмянскай выбарчай акрузе старшыню праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Яўгена Іванавіча СКУРКО (Максіма Танка).

Галоўнага рэдактара Беларускай Савецкай Энцыклапедыі Пятра Усцінавіча БРОЎКУ акруговая выбарчая камісія Мазырскай выбарчай акругі па выбарах у Савет Нацыянальнасцей зарэгістравала кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

УЛАДА РОДНАЯ, САВЕЦКАЯ

У рэспубліцы ідзе шырокі паказ фільмаў, якія адлюстроўваюць поспехі савецкага народа ў будаўніцтве камунізму і паказваюць значэнне Саветаў як органаў дзяржаўнай улады. Ён прысвячаецца маючым адбыцца выбарам у Вярхоўны Савет СССР.

Дэманструюцца новыя хронікальныя дакументальныя і навукова-папулярныя кінафільмы «На чале дзяржавы Саветаў», «Вярхоўны Савет СССР», «Усесаюзны староста», «Па запавятах Леніна», «Мы — Савецкі Саюз», «Саюз раўнапраўных», «Пачуццё сям'і адзінай» і многія іншыя.

Аб уплыве сельскага Савета на жыццё сучаснай вёскі, аб вялікай увазе да ча-

лавека, яго клопатаў і запатрабаванняў расказваецца ў хронікальна-дакументальнай кінастужцы «Галоўныя клопаты», створанай рэжысёрам А. Ястрабавым на кінастудыі «Беларусьфільм».

Зноў глядачы сустрапаюцца з мастацкімі кінастужкамі «Зары насустрач», «Камуніст», «Ленін у Кастрычніку», «Ленін у 1918 годзе», «Дэпутат Балтыкі», «Член урада», «Якаў Свядлоў», «Светлы шлях», «Крушэнне імперыі», «Масква—Генуя», «Рудабельская рэспубліка».

Перад пачаткам кінасеансаў арганізуюцца сустрэчы глядачоў з ветэранамі партыі, Вялікай Айчыннай вайны і працы, перадавікамі вытворчасці.

БЕЛТА.

ПРАЦУЮЦЬ АГІТПУНКТЫ

Пасля работы хлебаробы калгаса імя Дзяржынскага Слуцкага раёна ахвотна ідуць у агітпункт, які працуе ў Доме культуры вёскі Заполле. З цікавасцю праслухалі механізатары гутарку галоўнага інжынера І. Смольскага аб савецкай выбарчай сістэме. Агітатар расказаў аб тым, як у калгасе выконваюцца сацыялістычныя абавязальствы,

узятая на чацвёрты год п'яцігодкі.

Добра працуюць агітпункты ў калгасах імя Кірава, імя Красіна і іншых. Яны ўпрыгожаны малюнічымі лозунгамі, плакатамі. Тут ёсць літаратура аб савецкай выбарчай сістэме, матэрыялы XXIV з'езда КПСС.

А. РАМАНОВІЧ.

СОТЫ НУМАР «ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ»

Дзесяты год выдаецца штомесячны «Детская литература». Нядаўна чытачы атрымалі соты нумар яго. У перадавым артыкуле падкрэслена, што літаратура і мастацтва для дзяцей з'яўляюцца велізарнай духоўнай сілай у выхаванні будучых грамадзян краіны. Часопіс ставіць сваёй мэтай прывесці яшчэ не адну дыскусію па важнейшых праблемах тэорыі дзіцячай літаратуры, больш востра рэагаваць на слабы творчы, шырай знаёміць сваіх чытачоў з творчасцю пісь-

меннікаў і мастакоў Краіны Саветаў.

Часопіс асабліва ўвагу ўдзяляе беларускай дзіцячай літаратуры. Пазалетаў вераснёўскі нумар цалкам быў прысвечаны нашай рэспубліцы. У ім было змешчана пяцьдзят бібліяграфічных нататак пра творчасць беларускіх паэтаў і празаікаў. Соты нумар тансана не абмянуў нашу рэспубліку. У ім змешчаны артыкул пра творчасць Змітрака Бядулі, рэцэнзіі на новыя кнігі Юрыя Багушэвіча і Леаніда Прокшы.

У АРГКАМІТЭЦЕ ПА ПАДРЫХОЎЦЫ І ПРАВЯДЗЕННЮ СВЯТКАВАННЯ 30-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

15 мая ў ЦК КПБ пад старшынствам другога сакратара ЦК КПБ А. Н. Аксёнава адбылося чарговае пасяджэнне рэспубліканскага аргкамітэта па падрыхтоўцы і правядзенню святкавання 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На пасяджэнні заслушаны і абмеркаваны даклады другога сакратара ЦК ЛКСМБ В. І. Радомскага аб рабоце камсамольскай арганізацыі рэспублікі па ўзмацненню ваенна-патрыятычнага выхавання моладзі і правядзенню масавых мерапрыемстваў, прысвечаных 30-

годдзю вызвалення Беларусі, замесніка старшыні праўлення таварыста «Веды» БССР А. І. Самалы аб рабоце таварыства ў сувязі з падрыхтоўкай да знамянальнай даты, міністра культуры БССР Ю. М. Міхневіча і міністра асветы БССР М. Г. Мінкевіча аб мерапрыемствах, якія ажыццяўляюцца ва ўстановах культуры і ў школах рэспублікі ў сувязі з 30-годдзем вызвалення Беларусі. Заслушаны таксама паведамленні міністраў лёгкай прамысловасці — М. С. Конавай, лясной гаспадаркі — С. Ц. Майсеевіч, намесніка старшыні

НА АТРЫМАННЕ ДЗЯРЖАЎНАЙ ПРЭМІІ СССР

Камітэт па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры пры Савецкім Міністраў СССР апублікаваў спіс кандыдатур, якія дапушчаны да ўдзелу ў конкурсе на атрыманне Дзяржаўных прэмій СССР 1974 года.

Сярод работ, вылучаных на атрыманне прэмій у галіне літаратуры, апавесці В. Быкава «Абеліскі» і «Даждзь да святання». Яны прадстаўлены Саюзам пісьменнікаў Беларусі і рэдкалегіяй часопіса «Нева».

ЗА ЛЕПШЫЯ КНІГІ

Масква. (БЕЛТА). Літаратурныя прэміі Міністэрства абароны СССР за лепшыя кнігі, упершыню выпушчаныя Вярхоўным выдавецтвам, прысуджаюцца пісьменнікам адзін раз у два гады — да свята Перамогі.

Прэміі 1974 года загадам міністра абароны СССР прысуджаны В. М. Кажэўнікаву за раман «У поўдзень на сонечным баку» (першая прэмія), беларускаму пісьменніку А. М. Адамовічу за «Хатынскую апавесць» (другая прэмія). Трэцюю прэмію атрымаў А. П. Куляшоў за раман «Блакiтныя маланкі».

Рад пісьменнікаў, прадстаўнікоў розных рэспублік, узнагароджан дыпламамі і каштоўнымі падарункамі Міністэрства абароны СССР.

«НА ПЯРЭДНІМ КРАІ ЖЫЦЦЯ»

Кніга пад такой назвай выйшла ў выдавецтве «Известия». Змест яе складлі матэрыялы IV пленума праўлення Саюза пісьменнікаў СССР «Пісьменнік і п'яцігодка», які адбыўся ў Маскве 27—29 сакавіка 1973 года.

Аўтары зборніцы — вядомыя савецкія пісьменнікі Г. Маркаў, С. Нардучатаў, В. Кажэўнікаў і іншыя. «Прынцыпова і самакрытычна» — так называецца ў кнізе артыкул народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна.

ВІНШУЕМ!

Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры і ў сувязі з ішасцідзевяцігоддзем з дня нараджэння пісьменнік БЯЛЕВІЧ Антон Пятровіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю А. Ф. Барушкі, старшыні Белкаапсаюза Т. М. Стрыжак аб арганізацыі вытворчасці і гандлю памятнымі сувенірамі.

Аргкамітэт разгледзеў пытанні, звязаныя з правядзеннем у Мінску ўрачыстага сходу прадстаўнікоў працоўных і воінскіх часцей, мітынгаў ля Кургана Славы і на мемарыяльным комплексе «Хатынь» і іншых юбілейных мерапрыемстваў.

На паэтычным заслухана паведамленне аб пісьмах і прапановах, якія паступаюць у адрэс аргкамітэта ад працоўных, ветэранаў вайны і грамадскіх арганізацый.

Зацверджаны эскізы юбілейнага азначка, эмблемы юбілейных ўрочышчасцей, узоры сувенірных вырабаў і г. д.

БЕЛТА.

ФОТАНАВІНЫ РЭСПУБЛІКІ

«Ураджай-74» — так называецца агітбрыгада Пухавіцкага раённага дома культуры. У гэтыя дні яе часта можна бачыць у калгасах і саўгасах. Самадзейныя артысты выступаюць перад хлебарабамі з цікавымі канцэртамі.

Добрая слава ідзе пра жаночы ванальна-этнографічны калектыў «Лявоніха» з саўгаса «Сцяг Кастрычніка» Бярэзінскага раёна. Нядаўна ён стаў лаўрэатам першага рэспубліканскага агляду-конкурсу народных хораў прафсаюзаў Беларусі.

У гарадах Брэстчыны пабываю на гастралях Рыжскі жаночы ванальны ансамбль. Выступленні яго карысталіся нязменным поспехам у глядачоў.

Больш дваццаці год М. Р. Каратнова працуе настаўніцай. Яна выкладае рускую мову і літаратуру ў сямей сярэдняй школе Г. Баранавічы. Шмат яе выхаванцаў сталі знатнымі людзьмі краіны. Вось і на гэтым уроку ўсе свае веды, увесь свой талент педагога аддае яна вучням.

Вучаніцы Астравіцка-Гарадоцкай школы Мінскага раёна Паташа Лагодзіч (злева) і Ала Казанова ўскладаюць кветкі да помніка воінам савай дывізіі.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА (БЕЛТА), У. КРУКА І Р. АЛЫМОВА.

ТАБЕ, ПЯЦІ ГОДКА!

**НА УДАРНАЙ
ВАХЦЕ
Ў ГОНАР
30-ГОДДЗЯ
ВЫЗВАЛЕННЯ
БЕЛАРУСІ**

Табе, Радзіма, наша ўдарная праца! Пад такім дэвізам працуюць у гэтыя дні хлебарабы калгаса «Памяць Леніна» Клецкага раёна. Яны змагаюцца са сёлага за атрыманне з кожнага гектара 41 цэнтнера збожжжа, 280 — бульбы, 350 цэнтнераў цукровых буракоў.
Вось яны, лепшыя з лепшых. Трактарыст Іван Пыка, брыга-

дзір першай трактарнай брыгады Міхаіл Мартышэнка, зозніявы па вырошчванню бульбы Іван Кацуба, галоўны аграром Валентін Кісюк, брыгадзір другой трактарнай брыгады Міхаіл Шыкаў, звынявы па вырошчванню цукровых буракоў Васіль Нурэйчыч, трактарыст Аляксандр Сазановіч.
Фота Л. ЭДЗНА.

У ТОП ПАНЯДЗЕЛАК 15 красавіка Ганна Кірылаўна Жук адразу заўважыла незвычайнае ажыўленне ў цэху. Падумала, мо падалося? Не... Вунь аб нечым таямніча перагэнтавацца дзяўчаты, кідаючы позіркі ў ле бок. А чаму хлопцы з усмешкамі разглядаюць яе, быццам убачылі ўпершыню? Робічы выгляд, што усё гэта яе не датычыцца, жанчына пайшла на сваё месца ля канвеера. Зірнула на гадзіннік — да пачатку змены заставаўся хвілін пяць. У цэху ўсталявалася адносная цішыня, якая бывае перад пускам канвеера.

У гэты момант да яе падыйшла Марыя Траціяк, нешта хаваючы за спіной Чырванючы ад хвалявання, працягнула Ганне Кірылаўне вялікі букет кветак.

— Дарагая Ганначка, ад усяго сэрца віншуюем цябе з саракагоддзем... Яна занулася і бездапаможа паглядзела на таварышаў. Пад

Ганна ЖУК.

агульны смех, а ноткамі роспачы ў голасе. Дадала: — Учора ўвесь дзень рэпэціравала прамову, а зараз забыла ўсе патрэбныя словы.

Падыйшла да мянініцы і пад дружныя воплескі моцна яе пацалавала.

Ганна Кірылаўна — ветэран прадпрыемства. Вось ужо 23 гады з дня ў дзень яна займае сваё месца ля канвеера мотазборачнага цэ-

ха Мінскага мотавелазавода. Адною з першых ёй прысвоілі званне ўдарніцы камуністычнай працы. Некалькі гадоў назад была ўзнагароджана ордэнам Чырвонага Працоўнага Сцяга, Ленінскім юбілейным медалём.

— Жук? Гэта наш гонар, — сказаў пра яе начальнік цэха Мікалай Дзмітрыевіч Варашылаў. — Працаўніца выдатная, чалавек душэўны. Усе рабочыя ў цэху да

веку работа, якая б складаная і цяжкая яна ні была, заўсёды ў радасці.

Гэта ад характару? Мабыць, і ад характару залежыць. Кажуць жа, што пачуры, «цяжкі» чалавек і ў працы такі. А хутчэй тая раскаванасць — ад таленту, ад умення і жадання працаваць.

Пра гэта думаеш, калі назіраеш, як спрытна, з усмеш-

чае» месца, як правіла, ідзе Ганна Кірылаўна.

Дзень, калі пабыў я ў мотазборшчыкаў, быў для іх незвычайны. Яны сталі на працоўную вахту ў гонар 30-годдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Гэты тыдзень аб'яўлены тут тыднем Брэсцкай вобласці, якая адной з першых у далёкім сорак першым сустрэла фашысцкую навалу. Потым мотавелазаводцы ста-

валым будзе на зямлі мір, — сказала Ганна Кірылаўна.

У вайну яна была малалеткай. Але дзіцячая памяць самая ўчэпістая, і жанчына добра помніць, колькі пакут выцярпела ў гады вайны на роднай вёска Чырвоны Лужок, што ў Смалевіцкім раёне. Не было тут сям'і, дзе б хто-небудзь не загінуў ад рукі гітлераўскіх катаў. Не прыйшоў з вайны і бацька Ганны Кірылаўны...

І вось сёння, стаўшы на працоўную вахту, Ганна Жук, яе сабры на цэху разумеюць, што сваімі рукамі, сваёй працай яны працягваюць справу, за якую аддалі сваё жыццё тысячы і тысячы патрыятаў у гады Вялікай Айчыннай вайны.

...Не спыняецца ні на хвіліну галоўны канвеер. Кінушы позірк у абло, Ганна Кірылаўна бачыць заліты майскім сонцам заводскі пляц, прычотную лістогу та-

Ганна ЖУК і яе сябры

ле цягнуцца. І за пародай, і за добрым словам. Нарэшце, самі паглядзіце, як яна працуе.

Нараджэнне машыны — ці то магутны самазвал, ці то матацыкл — заўсёды хваляе: У руках рабочага, што стаіць у пачатку канвеера, нягледзячы на ​​«нямыя» металічныя трубак — рама будучага матацыкла. Яна павольна плыве па канвееры, абрастаючы новымі і новымі дэталямі — матарам, вальсамі, электраабсталяваннем і г. д. Праплывшы саракаметравы шлях, з канвеера ў рукі выпрабавальніна трымае новыя чырвоны матацыкл «Мінск». Хвіліна, і цэх агалошваецца вясёлым выклікам матара. Жывы!

Дарэмна вы будзеце шукаць, чые менавіта рукі ўстаўлілі ў машыну «сэрца». Колёны са ста рабочых змены, якую б аперацыю ні рабіў, «ажыўляў» матацыкл.

Прыблізна ля сярэдзіны канвеера завіхаецца высокая, хударлявая жанчына з усмешлівым тварам. Гэта — Ганна Кірылаўна.

Ёсць людзі, пра якіх кажуць — весела працуюць. Гэта значыць — з унутранай раскаванасцю, незвычайнай лёгкасцю ў руках. Адразу разумееш, што такому чала-

кай на вуснах працуе Ганна Кірылаўна. Не, ніколі не даці ёй сарака гадоў. Паглядзіце, як блішчаць яе вочы, ружавеюць шчокі — дзяўчына, ды і годзе.

Калі можна так сказаць, нараджэнне матацыкла падзелена на трыццаць сем аперацый. Мне казалі, што, калі трэба, Жук можа з лёгкасцю справіцца амаль з кожнай. Праўда, на аперацыях, якія патрабуюць значнага фізічнага напружання, працуюць мужчыны. Ды і

Галіна СІРУЦЬ.

жанчыны, як правіла, замапанаваны за адным месцам. Але ж работа ёсць работа. Той захварэў, той у адпачынку. І на самае вузкае, «гара-

лиць на працоўныя вахты ў гонар іншых абласцей рэспублікі і, нарэшце, горада Мінска.

Для кожнага рабочага, якога б веку ён ні быў, дата 30-годдзя вызвалення Беларусі мае глыбокі сэнс. Выпрабавальнік матацыклаў Мікалай Іонавіч Цымбаліст і выконваючы абавязкі майстра Максім Максімавіч Лісоўскі — ветэраны вайны і працы. Яны ведаюць, як пахне порах, якой цаной далася нам перамога і таму ведаюць цану міру, цану свабоднай, стваральнай працы. Ударнікі камуністычнай працы камсамольцы Андрэй Слыш, Галіна Сіруць, іх сябры Антаніна Канюк, Валіяціна Кавалёва, Таісія Анікевіч, Сяргей Стома (дарэчы, у красавіку ўсіх чацвярых калектыву цэха павіншаваў з вяселлем), ведаюць пра вайну з расказаў бацькоў, кніг, кінафільмаў. Але і ў іх туманяцца вочы, мацней ступаюць сэрцы, калі чуюць суровы і урачысты матыў «Свяшчэннай вайны». Ад сваіх дзядоў і бацькоў яны прынялі эстафету адданасці Радзіме, п'янавісці да яе волагаў. Эстафета гэта ў падзейных працоўных руках.

— Чым лепей мы будзем працаваць, тым больш тры-

Андрэй СЛЫШ.

поляў і роўныя рады матацыклаў. У кожным з іх ёсць часцінка і яе працы.

Усміхнуўшыся нейкім сваім думкам, яна спрытна прымацоўвае дэталі да машыны, якая толькі што падплыла да яе. Успомніла, што сёння цэх павінен даць 660 матацыклаў, як заўсёды, а болей. Зірнула на постаці таварышаў, што засяроджана завіхаліся побач, прыслухалася да звычайнага гоману, грэску пневматычных дрыляў, ляскату жалеза і сунатоена падумала: усё будзе добра.

М. ЗАМСКІ.

Малюны Я. Карманца.

СУЧАСНІК:

У працы і літаратуры

ПА ЗАКРАНУТАМУ пытанню ўжо выступілі многія аўтары. Але, думаецца, у дыскусіі ёсць і свае белыя «плямы». Адна з іх — сучасная руская проза ў Беларусі і яе адносіны да прадмета абмернавання.

Нядаўна выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла кнігу А. Савелічава «Зелены дзень», у якую ўвайшлі дзве апавесці — «Обида» і «Незабытая Родина». Абодва творы даюць падставу для разваг пра сучаснага героя.

Канфлікт «Обиды» — сутыкненне старога майстра Вікенція Сямёнавіча Афонічава з маладым (па ўзросту і па стажу) начальнікам цэха Мядзведзевым, былым вучнем Афонічава. Прычыны канфлікту: кіраўніцтвам цэха свядома завышаны паказчыкі за мінулы месяц. Зроблена гэта дзеля таго, каб падняць настрой рабочых, вярнуць цэху былою «славу» і вытекаючы з гэтай славы прэмію (!!!). «Аўтары» такога мерапрыемства Мядзведзеў, яго намеснік інжынер Васіль Мікалаевіч (зяць Афонічава) і сам Афонічаў. З трох (заўважым, што два — маладыя, адзін — стары) толькі Афонічаў гатовы выкрыць падман, пазбавіць уяўнай славы і «вытекаючай» з гэтай славы (!) рэальнай прэміі ўвесь цэх.

Пытанне, якое выносіцца на цэхавы сход, вырашаецца вельмі хутка: рабочыя дружна вяртаюць атрыманыя прэміі і выключаюць Мядзведзева з прафсаюза. Гутарка ідзе не аб правільнасці ці няправільнасці таго або іншага рашэння, хоць можна паспрачацца аб ступені віны Мядзведзева, а аб аб'явавых адносінах да лёсу людскога — аўтар лічыць, што тут зусім лагічна закончыць расказ.

Прачытаўшы фінальны абзац, які ўяўляе роздум дырэктара завода, што выпадае трапіў на сход: «Он (дырэктар — Г. Е.) проходил по заводу, где было много таких, как этот, механико-ремонтных цехов, и в каждом были Афоничевы, и были свои немаловажные интересы, которые могли сплестаться в такой вот тугой узел. Все это заставляло его внимательно вглядываться в освещенные окна и поспивать — давняя студенческая привычка, проявляющаяся в самых неожиданных случаях».

Сапраўды, нечаганы фінал! А што застаецца рабіць чытачу? Такаса пасвістваць? А калі б аўтару, як і дырэктару, угледзецца не ў

асветленыя вокны, а ў чалавечыя душы? Тады б мы, магчыма, зразумелі крыўду старога майстра. На каго крыўда? На Мядзведзева, якога ён ведаў яшчэ хлапчуком, вывучыў, паставіў на ногі? Дзе і калі ён прагледзеў свайго вучня? Але Афонічава (а разам з ім і аўтара) гэтае пытанне, мабыць, не хвалюе. Сапраўды, пытанне складанае, ды і як адказаць на яго, калі ў маленькай апавесці каля двух дзсяткаў герояў.

Даводзіцца задавальняцца такімі дыялогамі, як, напрыклад:

«— Извинись, Афоничев! Иначе я тебя...»
— Вот-вот, заговорил

Вікенцій Сямёнавіч Афонічаў са сваякімі загадкавай крыўдай. А крыўдаваць майстру патрэбна на...самога сябе. Не адразу ж яго былі вучаны стаў падманшчыкам. І ўсё-такі, мабыць, ёсць на каго крыўдаваць старому. На каго ж, калі не на аўтара? Гэта ж ён паставіў яго ў такое няёмкае, памылковае становішча.

Другая апавесць А. Савелічава пралівае няяркае святло на ўсе непаразуменні першай. Тут лірычны герой — «я» прыкрывае сваё крэда, свае сімпатыі і антыпатыі. Сімпатыі гэтыя, як высвятляецца, і не належаць гораду з яго складанымі праблемамі (вось адкуль пада-

разбойнік хлебал из горшка какое-то хлебово и свободной рукой пощипывал свою подругу, вроде как курицу от перьев обирал. А она и без того была обобрана и лежала, как на сковородке» (III — Г. Е.).

Не ведаю, як іншым чытачам, а мне пазіцыя А. Савелічава відаць адразу. Характэрны прызнак яе — няўменне разабрацца ў складаным духоўным вобліку нашага сучасніка, інфантальнасць мыслення, якая ў лепшым выпадку прыводзіць аўтара да павярхоўных малюнкаў жыцця і да абстрактна-банальных меркаванняў, ад якіх недалёка да простага непавагі да чалавека.

явіў аб сабе В. Казько. Шматлікія рэцэнзенты ўважліва прачыталі ваенныя старонкі ў ягонай апавесці «Високосный год». Але твор гэты вельмі складаны. У ім суб'ектыўныя і аб'ектыўныя пачаткі зліліся ў адно целае свет і чалавек у гэтым свеце аказаліся ў напружаным дзейным дыялогу.

Трыццацігадоваму герою апавесці характэрны духоўны максімізм, які не дазваляе пры няўдачах і трагічных стратах спасылацца на абставіны, асяроддзе, час, вайну. Аднаму з персанажаў, з якім пагаджаецца герой, належаць наступныя словы: «Мода сейчас пошла такая — на войну все свали-

ЦІ ЗАДАВОЛЕНЫ ПАТРАБАВАЛЬНЫ

істнным голасом. Катнісь ты, знаеш, колбаской по улице Спасской.

— Это ты мне?
— Тебе, кому же. Суну вот я в твою начальничью морду этот вот рапиль...
— Судить, судить тебя!..
— Бюрократ несчастный!
— Недоумок ты!
— Обначились, думаешь, все позволено...
— Вылетишь отсюда, как пробка...
— Прежде ты носом пошпешь...».

Так размаўляе Афонічаў з Мядзведзевым. Магчыма, паміж начальнікам цэха і падначаленым яму тэхнолагам бываюць і больш «вострыя» размовы, але гэта пагадвае не вытворча-маральны канфлікт, а звычайную сварку, якая часта бывае на кухнях агульных кватэр. А тут жа, мабыць, ёсць і чалавек, які выказвае думку аўтара. Хто ён? Можна, той, хто ўжывае выразы «начальніцкая морда» і «бюрократ няшчасны»?

Наогул, з начальствам у апавесці не цырымоняцца: той самы Мядзведзеў не толькі непрыемныя словы выслухоўвае, але і атрымаў па «начальніцкай мордзе» «мокрой суконкі трэпачай». Гэта ад Дар'і Міхайлаўны, жонкі старога Афонічава. Другога начальніка жанчына выкрывае на сходзе наступнымі словамі: «Квартиру себе кооперативную построил. А стулья-то, столы-то! Вся мебель новую купил. Истинно дворец устроил!».

Не ведаю, як іншых чытачоў, а мяне падобныя аргументы не пераконваюць, і бацьчы у кааператывнай кватэры (у наш час!) ледзь не крывавае і не згодна. Але будзем лічыць, што «злю» ў яго складаным сучасным варыянце А. Савелічава не ўдалося выкрыць. Тады, магчыма, ён раскажаў пра чалавечы «дабр»?

Што тычыцца маладога пакалення, то добра там не шукайце. Застаюцца ўжо вядомая Дар'я Міхайлаўна і

зронныя адносіны «станоўчай» Дар'і Міхайлаўны нават да бяскрыўднага БРІВа — «по ее мнению, ничего, кроме распутства, там не было»).

Не, я не хачу быць адназначнай. Аўтар, не ў прыклад герані, імкнецца некалькі прымірыць мінулае і сённяшняе (напрыклад, міні-спаднічкі яго абурваюць), і ўсё-такі сімпатыі яго адданыя вёсцы, той старой, паўсоннай вёсцы, якую беражліва захоўвае яго памяць: сенасосу, што быў як «престольный праздник», «богopodobным парням», якія яшчэ сустракаюцца на прасёлках. Тут, у «Незабытой Родине», тон аўтара карэнным чынам мяняецца.

Калі А. Савелічаў апісвае сучасную вясковую хату, то з сумама зазначае: «В углу, где полагалось быть иконам, стояла полированная тумбочка...» І нават пашлаваць прыпеўка («Да я замуж не хочу — дай на маленькую, дай на беленькую») вызначаецца ім, як нешта «уму непостыжымое». А ўжо калі размова заходзіць аб уласнай асобе, тут аўтар дасягае сапраўднага «красноречия».

Маладыя жонка і муж Галя і Валодзя, якія не прамянялі вёску на горад, выклікаюць у душы пісьменніка нейкае шкадаванне: «Хозяева этого дома, сами того не понимая, распяли меня на сухом березовом кресте и забивают мне в руки и ноги тупые гвозди... Молоток бьет и бьет по гвоздям, а чаще всего по живому телу. Странное дело, у меня не хватает решимости остановить эту добровольную пытку — кто же меня гнал на этот крест?»

Вчера Галя уехала в Череповец сдавать госэкзамены в институте, Володя без нее присмирел, разговоры оставил, я и сам собой свалился с креста» (III — Г. Е.).

А вось яшчэ адзін прыклад — аўтар убачыў на ўзлеску мужа і жонку, былых асуджаных, некалі інжынера і настаўніцу. Інжынер цяпер працуе пастухом. Вось як ён паказаны аўтарам: «Соловей-

Бо ўсе гэтыя людзі — сучасныя рабочыя і калгаснікі, «начальнікі» і нават былі асуджанымі — складаны чалавечы матэрыял нашых дзён, той слаў чалавечага, з якім будаваць нам будучыню. Хочацца зярнуцца да А. Савелічава вершамі, мабыць, і для яго дарагога паэта:

Всех строже оценить
умеешь ты свой труд.
Ты им доволен ли,
взыскательный художник?

Мне па-свойму зразумела пазіцыя У. Анисковіча, які прапанаваў свой «рэцэпт» — геранічную паўсудзеннасць у раскрыцці характару сучасніка. Крытык у палемічным запале бярэ мярлым сённяшні дэтэктыў, а прыкметнай дасканаласці таго ці іншага твора і Мележа, В. Быкава, А. Адамовіча і іншых прапаноўвае лічыць яго сходнасць з «добрам дэтэктывам» (!) Па-мойму, усё куды складаней. Я б асперагалася даваць парады такому своеасабліваму і сфарміраванаму мастаку слова, як І. Пашнікаву. Іншая справа, калі аўтар перажывае час вучнёўства. Але і тут узнікае пытанне: а на якім узроўні гэта адбываецца? Бо часта ён бывае вельмі і вельмі нізкім.

Гэды паўтары назад выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла зборнік нарысаў і апавяданняў Дзмітрыя Моркаўкі «Снежныя дроймы». Яны пра сучасніка. Але самога сучасніка ў творах аўтара не відаць. Ёсць імяны, учынікі, нават героіка, а людзей — не відаць!

Ужо даўно ідуць спрэчкі наконт таго, ці можна нарыс падзяляць на мастацкі і немастацкі. Па-мойму, гэты крытэрыі можна прымяняць і да апавесці, апавядання.

Аднак рабіць песімістычныя вывады няма падстаў. У сучаснай беларускай прозе паспяхова працуюць М. Кругавых, І. Мяла, А. Міронаў і іншыя рускія празаікі. Праўда, яны часцей пішуць пра вайну, але хочацца спадзявацца, што зацікавіцца і тэмай сучаснасці. Цікава за-

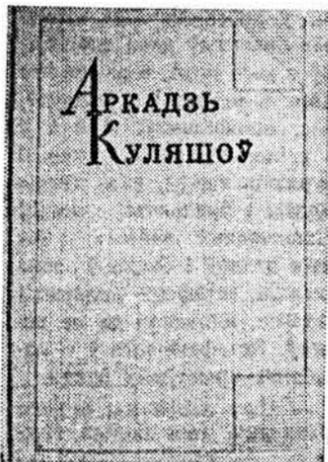
ваць. На войну, на хворобу... На черта лысого. Если неудачливый, да ленивый, не заслуженный, не обласканный, самим собой обойденный, так обижанный. А кем? Войной? Не умом же. На ум еще ни один не кивнул, не пожаловался».

Герой В. Казько прычыпова не жадае быць «самим собой обойденным».

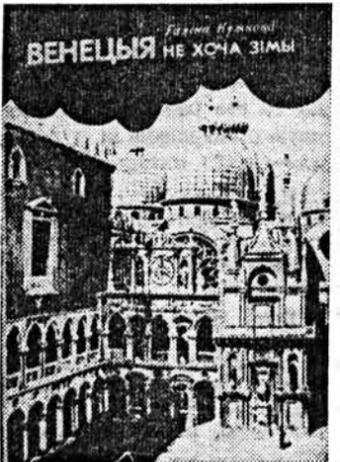
Аповесць «Високосный год» значная яшчэ і таму, што супярэчнасці ў характэрах сённяшніх трыццацігадовых даследуюцца аўтарам не столькі ў знешніх канфліктах з абывацелямі, мяшчанамі (Вася Гарэлік, начальнік участка шахты Караў), колькі ў канфліктах героя з самім сабой. У адным са сваіх «прамых» выказванняў герой прызначае: «Часто перебираю в памяти свою жизнь. Но в ней так мало, почти нет таких минут, где от меня требовалось бы все. Все мелкое, обычное, житейское. Работа, учеба, учеба, работа... И неизвестно, как я себя поведу, когда придет тот единственный случай, который потребует меня не по частям, как сейчас, а всего сразу».

Ці варта паўтараць, што жыццё заўсёды патрабуе чалавека не па частках, а ўсяго адразу? І што такое — «мелкое, житейское, обычное»? Ці можа быць дробным канфлікт з шахцёрам Свідэрнікавым? Апошні ледзь не забіў героя апавесці. Начальнік участка, у якога свае карыслівыя мэты, патрабуе, каб ён падаваў на Свідэрнікава ў суд. Герой адмаўляецца. Але якія матывы гэтай адмовы? Безумоўна, у ім загаварыла і паучыць шахцёрскага братэрства, але ёсць іншае: «Мне не жалко Свидерникова; пусть он идет под суд. Он бросил в меня топором. Пусть отдадут его под суд Карев и начальник шахты, но не я...»

Я лялюю буквальна за хвост этот отрывок мысли, это жалкое «не я». Я готов вывернуть себя наизнанку. «Господи, — ужасаюсь я самому себе, — сколько подлости в тебе, хорошем, непо-

Вкладні новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: першы том Збору твораў народнага паэта Беларусі А. Куляшова ў пяці тамах (мастан М. Басальга), «А куды падаўся дождж» А. Вольскага (мастан А. Лось), «Венецыя не хоча зімы» Г. Нужной (мастан П. Драчоў), «Добры дзень, Валерка!» У. Машкова (мастан А. Шэвераў), выбраныя творы В. Быкава ў двух тамах — том першы (мастан П. Калінін), «Знабмыя сілуэты» Я. Рамановіча (мастан В. Масцераў), «Ні госяць ні гаспадар» Л. Калюгі (мастан Г. Гран).

хожем на Карева, праведном, правдивом, честном? А в чем же, в таком случае, заключается предательство? Ты ведь уже предал, предал Сви-дерникова».

Як вядома, здольнасць да самага глыбокага самасуду — яшчэ не прыкмета глыбокай маральнасці. Герой не скупіцца на эпітэты самому сабе. Але адкуль жорсткае слова «предательство»? Магчыма, выток яго зноў-такі ў «беспощаднай правде» аб самім сабе? Але рэфлексія, якой бы глыбокай яна ні была, усё адно застаецца рэфлексіяй. А што зробіў герой далей? Ён «ушел в шахту. В паре со Сви́дэрниковым». Удваіх яны выканалі заданне

МАСТАК

Карава — «назло тем, кто послал нас сюда». Маленькая перамога? Так, сапраўды маленькая. Наўна думаць, што для Сви́дэрнікава дастаткова гэтага ўрока «правдывенности».

Ну, а герой? Ці здолеў ён зацвердзіць самога сябе? Я не хачу рабіць канчатковыя вывады. Бо незадаволенасць самім сабой, патрабавальнасць да сябе — усё гэта прыкметы духоўнага здароўя, развітай самасвядомасці сучасніка.

Цяпер шмат пішуць і гавораць аб уплыве навукова-тэхнічнай рэвалюцыі на духоўны воблік сучасніка. Пытанне гэтае не новае. Ужо ў часы Базарава яно было пытаннем дня. Рэвалюцыя ў прародзанаўстве пачалася не сёння. Але, як і сто гадоў назад, чалавек з'яўляецца не простым вытворцам тэхнічнага прагрэсу, а перш-наперш асоба яго фарміруецца ў складанай сістэме ўзаемадзеянняў з сацыяльна-філасофскімі канцэпцыямі эпохі. І, мабыць, адзін з мацнейшых бакоў у творчасці нашых пісьменнікаў, у тым ліку і В. Казько, што іх цікавіць не сама тэхнакрытыка, а сучаснік.

В. Казько — малады, але ўжо сфарміраваны пісьменнік, пісьменнік з ярка выяўленай аналітычнасцю, які ўгледваецца ў глыбінныя працэсы сучаснасці. Нядаўна я пазнаёмілася з рукапісам яго новай аповесці «Здравствуй и прощай». Знешне — гэта твор аб геологах, а ўнутрана — гэта глыбока праблемная аповесць аб маральным абліччы савецкага чалавек, аб тым новым канцэнтрыце духоўных вартасцей яго.

...Руская проза ў Беларусі, як мне здаецца, перажывае перыяд інтэнсіўных пошукаў, і перш за ўсё ў галіне паказу нашага сучасніка. Сведчанне гэтаму — непазбежныя пралікі і нялёгка перамогі.

Галіна ЕГАРЭНКАВА,
кандыдат філалагічных
наву.

ЖЫЦЦЕ і працоўная дзейнасць нашага сучасніка — гэта гэта заўжды была і будзе самай надзейнай. Да яе звярталіся і будуць звяртацца пісьменнікі і журналісты.

Захацелася выказаць некаторыя думкі адносна дыскусіі і мне, рабочаму чалавеку. У. Анісковіч даволі падрабязна разгледзеў шэраг літаратурных твораў, даў ім сваю ацэнку. Падкрэсліваю — сваю, бо занятая ім пазіцыя, па-мойму, шмат у чым спрэчная.

Так, У. Анісковіч сцвярджае, што нібыта вершы Міхася Стральцова не карыстаюцца папулярнасцю, залежваюцца ў кнігарнях. Цікава, адкуль узяліся такія звесткі? Ніхто ж, здаецца, не праводзіў даследавання на гэты конт? Мне, напрыклад, апавяданні і вершы Міхася Стральцова падабаюцца глыбіней раскрыцця псіхалогіі рамантычна ўзніслых герояў, іх філасофскага роздуму аб надзвычайных праблемах жыцця. А нахонт таго, што ў апошні час ён мала піша або не піша зусім — справа іншая. Пісаць мастацкі твор — не цвік у сцяну забіваць. Праца пісьменніка — надзвычай складаная, асабліва сфера дзейнасці. Хіба можна пісьменніка падгацяць? Розныя фактары могуць уплываць на плённасць яго працы.

Гаворачы пра сувязі пісьменніка з жыццём, у якасці станоўчага прыкладу хацеў бы назваць аднаго са старэйшых беларускіх празаікаў — Тараса Хадкевіча.

Прачытаўшы артыкул У. Анісковіча, не зусім разумееш, чым не задаволіў яго гэты мастак, чым не спадабаўся раман «Песня Дзвіны»? Па-мойму, тут якраз можна гаварыць аб дасканалай распрацоўцы тэмы рабочага класа на прыкладзе Наваполацкага нафтагаганта — аднаго з буйнейшых у краіне прадпрыемстваў. Перад чытачом разгортаецца шырокае, маштабнае палатно барацьбы і перамог савецкага

ПРА ГЕРОЯ— КАНКРЭТНА!

чалавек, які прышоў на старажытную зямлю, каб ператварыць, упрыгожыць яе. Пісьменнік час ад часу «зазірае» ў мінулае і параўнаўнямі красамоўна даводзіць, што усё гэтыя змены — вынік самаадданай працы людзей, заканамерны працэс нашай рэчаіснасці. Паказ сённяшніх падзей — у непарыўнай сувязі з мінулым. Толькі на гэтым фоне па-сапраўдному можна разгледзець і належным чынам ацаніць нашы дасягненні.

Дарэчы, «Песня Дзвіны» — далёка не адзінае працягленне цікавасці Тараса Хадкевіча да блізкай яму Полаччыны. У свой час па яго сцэнарыю быў зняты навукова-папулярны фільм, які так і называўся: «Аб зямлі Полаччай». Стужка кароткая, усяго-дзве часткі, творчыя магчымасці абмежаваныя. А вось у раманае ёсць дзе разгарнуцца.

Я не меў на мэце рэцензаваць кнігу Т. Хадкевіча — няхай робяць гэта прафесійныя крытыкі. Мне толькі хацелася падкрэсліць, што з'яўленне рамана «Песня Дзвіны» — гэта цікавая падзея ў літаратурным жыцці і плённай сувязі самога пісьменніка з тымі героямі, мясцінамі, «аб'ектамі», пра якія ён піша. Глыбока перакананы ў адным, самым істотным: напісанню гэтага цікавага, хваляючага твора папярэднічала грунтоўнае вывучэнне жыцця. Відаць, не адзін месяц правёў літаратар у вялікім рабочым калектыве.

Падкрэсліваючы значны дасягненні беларускай прозы, паэзіі, драматургіі ў адлюстраванні вобраза нашага сучасніка — «Атланты і карыятыды» І. Шамякіна,

«Таблетку пад язык» А. Макаенка, «Робочыя людзі» Э. Мысліўца і інш. — хачу выказаць такую заўвагу.

На старонках газет, часопісаў, кніг часцей за ўсё можна сустрэць нарысы, апавяданні, аповесці, раманы пра сталявараў, кавалёў, людзей іншых прафесій. Усё гэта, вядома, прыемна.

Але мне хочацца падтрымаць выступленне ў дыскусіі Героя Сацыялістычнай Працы А. Шабуныява, які сказаў, што мала пішуць пра нас, чыгуначнікаў. За апошнія гады амаль не трапіліца твораў пра іх жыццё і працу. Пасля Яўгена Васіленка, які сам калісьці быў чыгуначнікам, гэтую тэму ніхто як след не распрацоўвае.

А між тым, сапраўды, колькі цікавых, духоўна багатых людзей можна сустрэць тут! Удзень і ўначы нясуць яны ўдарную вахту пільгодкі, знаходзяцца на пераднім рубяжы працоўнага жыцця.

Магчыма, я памыляюся, калі спрабую патрабаваць асвятлення ў літаратуры працы людзей розных прафесій, бо не гэтым жа, відаць, кіруюцца пісьменнікі ў сваёй дзейнасці. Ды і патрэбен жа абагулены вобраз сучасніка — незалежна ад яго прафесіі.

Як бы там ні было, а факт застаецца фактам: мы, чыгуначнікі, чакаем новых, яркіх твораў пра жыццё і працу нашых калег. Чакаем і верым, што яны з'явяцца.

У. ПАЛЯШЧУК,
электрамашыніст 1-й дыстанцыі
сигналізацыі і сувязі
Мінскага аддзялення Беларускай чыгуны.

І. Чыгрынаў.

Г. Бураўкін.

А. Шаўня.

У ВЁСКУ ПРЫЕХАЎ НАСТАЎНІК...

ТВОРЫ Генрыха Далідовіча ў мяне заўсёды выклікаюць цікавасць. З прыемнасцю пазнаёміўся я з яго апавяданнем, якія змяшчаліся ў рэспубліканскай перыядыцы. Асабліва спадабалася адно — «Сямён», якое было змешчана ў 11 нумары часопіса «Полымя» за 1971 год. Безумоўна, прыемна было пазнаёміцца і з першай аповесцю маладога празаіка «Усё яшчэ наперадзе», што прапанаваў у першых двух нумарах за гэты год часопіс «Маладосць».

Яна — пра маладых настаўнікаў, учарашніх студэнтаў, якія пачынаюць сваю педагогічную працу ў адной з сельскіх школ. Вядома, нялёгка рабіць першыя самастойныя крокі лобому спецыялісту. Але куды цяжэй настаўніку. Ён жа павінен выхоўваць іншых. Тут мала адных ведаў, а патрэбны і педагогічны такт, і ўменне разбірацца ў складаных характарах падлеткаў.

Як жа гэта ўдаецца Паўлу? Па-мойму, Г. Далідовіч тонка пранік у псіхалогію

маладога спецыяліста. Паспех тлумачыцца тым, што аўтар сам працаваў настаўнікам некалькі гадоў назад. Пісьменніцкі талент, багаты жыццёвы вопыт і дапамагаюць яму ў раскрыцці тэмы.

У аповесці шмат цікавых вобразаў. Перш-наперш — гэта Павел і Ларыса. Характары іх паказаны ў развіцці, добра відаць, як праз пэўныя пралікі, некаторыя памылкі малады спецыялісты прыходзяць да майстэрства. Паступова знікае рамантыка, застаецца сама праца — цяжкая, адказная, але прыемная. Прывільлю да літаратуры, прымусяць дзяцей з задавальненнем наведваць гэты ўрок! — усё дасягаецца штодзёнай карпатлівай працай.

Свае сумненні, якія ўзнікаюць, Павел выказаў Алеся Трафімавічу, старэйшаму педагогу, якога асабліва паважае. «...Настаўнік ён залаты, дыпер не многа такіх внойдзеш, сорак гадоў працуе ў школе, ды як працуе! Дай бог нам палавіну такой працавітасці і сумленнасці!» — у словах гэтых, якія гаворыць настаўнік Міхась Рыгоравіч, найвышэйшая ацэнка нялёгкай настаўніцкай

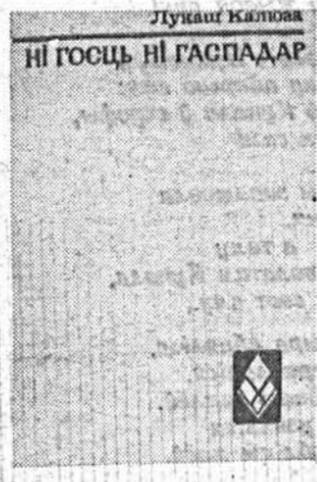
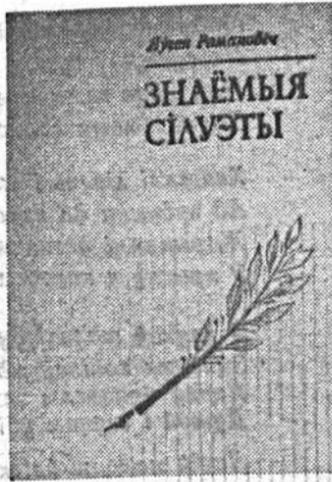
працы. Мажліва, з такой апантанай улюбёнасцю ў сваю прафесію і нараджаецца сапраўдны педагог, сапраўдны настаўнік людзей.

Г. Далідовіч у аповесці не абмянае і «вострых» вуглоў у нялёгкай справе выхавання. Як ні прыкра, але і ў школе яшчэ ёсць выпадковыя людзі, для якіх абодва дзён адбыць. Уладзімір Патроніч — малады, начытаны, але для яго важней за ўсё падшыкаць дзе-небудзь цёплыя месца: «Закончы інстытут і нагі маёй не будзе ў школе... У школе той робіць, хто ніякіх талентаў не мае».

Аповесць Г. Далідовіча «Усё яшчэ наперадзе» цікавая яшчэ і таму, што малады аўтар звярнуўся да тэмы, якая, на жаль, у апошні час у нашай літаратуры асвятляецца слаба, — праца вясковага настаўніцтва.

Адначасова з гэтым творам у другой кніжцы «Полымя» з'явілася яшчэ адна аповесць таго ж аўтара — «Юля». Яна — на маральна-этычную тэму. І ў першым, і ў другім творы ёсць мастацкія дасягненні, сустрэкаюцца і пэўныя пралікі. Думаецца, пра іх яшчэ снажа сваё слова наша крытыка. Мне ж хацелася толькі звярнуць на іх увагу, як на творы, у якіх выразна паказаны наш сучаснік.

І. РУБІН,
студэнт БДУ імя
У. І. Леніна.

Антону Бялевічу — 60

14 мая вядомаму беларускаму паэту Антону Бялевічу споўнілася 60 год. З гэтай нагоды праўдліва Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Антон Пятровіч! Шчыра, ад усяго сэрца віншуюем Вас, вядомага беларускага паэта, у дзень Вашага шасцідзесяцігоддзя! Нямаю год прайшло з таго часу, калі Вы, пачынаючы супрацоўнікам раённай газеты, выступілі ў друку са сваімі першымі вершамі. За Вашымі плячыма — вялікі літаратурны вопыт, значны творчы набытак і нігі вершы, пэмы, марсы.»

З самага пачатку творчай дзейнасці паэзію Вы спалучалі з журналістыкай, з газетнай працай. У час Вялікай Айчыннай вайны Вы супрацоўнічалі ў перыядычным партызанскім друку, накіроўваліся з адпаведнымі заданнямі ў ваюючы тыл. Праца ў друку давала Вам добрую ідэйную загартоўку.

вучыла аператыўнасці, баявісці, уменню хутка схопліваць сэнс падзей, трымаць руку на пульсе жыцця. І гэтыя якасці ўласцівы Вам як паэту, Вашы вершы і пэмы — жывыя старонкі ў летапісе барацьбы і мірнай стваральнай працы савецкага чалавека, будаўніка камунізму.

З другога боку, Вы плённа вынарыстоўваеце ў сваёй творчасці вусную народную паэтыку, яе прыёмы і вобразы.

Нам прыемна адзначыць, што апошні час Вы паспяхова працуеце ў новым для сябе і для нашай паэзіі жанры — жанры біяграфічнай пэмы.

Жадаем Вам, дарагі Антон Пятровіч, моцнага здароўя, невычарпальнай творчай энергіі, шмат новых, сучасных з нашым жыццём, вершаў і пэм!

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае юбіляру доўгіх год жыцця, багатага, творчага плёну.

ДАСПЕЛАЯ НІВА ПАЭЗІІ

Паэзія Антона Бялевіча заняла сваё пачаснае месца ў беларускай літаратуры. Гэта адзін з найбольш актыўных і плённых паэтаў. Каля трыццаці кніжак паэзіі і нарысаў выйшла з-пад яго пера. Нямаю, калі ўлічыць, што ў гады вайны не так часта можна было выдавацца — не было падліграфічнай базы, выдавецтваў. Усё гэта засталася ў Мінску, разбураным, знішчаным. Вось чаму першы зборнік А. Бялевіча «Человек из дубравы» выйшаў у Маскве на рускай мове ў пераможным 1945 годзе.

У Антона Бялевіча ёсць вельмі добрая рыса — працавітасць. Праца, творчасць заўсёды ў яго на першым плане. Ні дна без радка, без верша. Сябры нават здзіўляюцца: які б настрой ні быў у паэта, а ў шэсць гадзін раніцы ён ужо за рабочым сталом.

Бадай, ні ў аднаго беларускага паэта няма столькі пэм, як у Антона Бялевіча. Памятаецца яго пасляваенная пэма «Сям'я», якая адразу прыцягнула увагу літаратурнай грамадчасці. Напісаная па гарацях слядах вайны, яна расказвала аб тым, што перажыў паэт, калі ў 1941 годзе, пакінуўшы палаючы Мінск, вогненным дарогам ішоў на ўсход сярод тысяч і тысяч бежанцаў... Назаўсёды запомніліся гэтыя жахлівыя дарогі пад бамбёжкамі, пад абстрэламі, цяжкі і трагічны час для беларускага народа.

Але ж беларусы былі не адны. Ім далі прытулак, абагрэлі і накармілі, прынялі ў сваю сям'ю другія братнія народы.

Прынялі і многіх нашых паэтаў і пісьменнікаў: Янку Купалу і Якуба Коласа, Кузьму Чорна-

га, Эмітрака Бядулю і Антона Бялевіча... Галоўным прытулкам для іх стала Казань. Там знаходзілася і рэдакцыя рэспубліканскай газеты «Звезда».

Кожны дзень пісьменнікі збіраліся разам, марылі, хваліліся за сваю гераічную, шматпакутную Беларусь. Прыроджаны аптыміст і жартунык, Кузьма Чорны і ў гэтыя цяжкія ўмовах не губляў пачуцця гумару.

Кузьму Чорнаму прысвяціў сваю новую, напісаную напярэдні свайго шасцідзесяцігоддзя, пэму Антон Бялевіч.

«Ёсць у Кузьмы Чорнага маленькая навела «Буры» пра часы грамадзянскай вайны. Пачынаецца яна так: «У ціхім шэсці пераспелага жыта чую я вялікія буры...» І гэта таму, што ідзе вайна, пераспела, асыпаецца жыта, а яго няма каму жаць. Вось і скардзіцца яго людзям, зямлі і небу на свой горкі лёс. Гэтая навела стала для пэмы Бялевіча «У скаргах пераспелага жыта» нібы трамплінам для стварэння вобраза майстра нашай прозы — Кузьмы Чорнага. Паэт паказаў яго ў розных абставінах, расказаў пра яго паэтычна-ўзнісла і праўдзівая.

Відаць, ад свайго настаўніка Кузьмы Чорнага пераняў Бялевіч патрэбу, звычку сустракацца з людзьмі — ён ахвотна ездзіць па заданых рэдакцый у самыя далёкія куткі Беларусі.

У аўтабіяграфіі паэт піша, што першым настаўнікам у пазнанні жыцця і прыроды быў родны бацька — заўзяты паляўнічы, з якім хадзіў малы па лясных сцежках. Вось чаму А. Бялевіч так любоўна ставіцца да прыроды, да ўсяго жывога, удаля перадае і гоман лясны, і шэпт валеў, і прыгажосць кожнай кветкі і травінкі. У паэта прырода адухоўлена, яна — жывая. У вершы «Скарга старога бору» ён піша:

Я падслухаў, як бор паспрачаўся з пілою,
Чуў у шолыху крыўду-пагрозу:
— Захлынешся, піла, майёй
цёплай смалой.

Адальшца табе мае слэзы...
...Шмат убачыў і адчуў сэрцам паэт, калі быў на Віцебшчыне, у партызан бацькі Міня. Гэта адтуль ён вынес трагічны вобраз прастай вясковай жанчыны Маланкі, крывадушна ашуканай і забітай фашыстамі.

Балада «Смерць Маланкі» ўзняла паэта на новую ступень глыбокага праікнення ў псіхалогію савецкага чалавека. Часам бывае, што адна ўдалая песня ўслаўдзіла імя аўтара. А ў Антона Бялевіча шмат такіх песень... У адным сваім вершы паэт ставіць пытанне:

Чамусьці ўсё часцей патроху
Мяне трывожыць неспакоей:
Ці стаў жа голасам эпохі
Уласны ціхі голас мой
У паэтычным нашым хоры
Між знамітых песняроў?

І хочацца адказаць паэту: стаў, бо без асобных галасоў не бывае хору. У хоры патрэбны розныя галасы. А голас Антона Бялевіча чуваць далёка. І з гадамі ён не старэе.

Заканчваючы гэтыя прывітальныя радкі, хачу пагадзіцца са словам самога паэта:

Трэба мне — дык жывою
Крыніцай
Песня льецца ў майё старане...
Покі ў сэрцы жывіна
Іскрыцца —
Не дагоніць — магу
Пахваліцца —
Барадзата старасць мяне,
Хай жа так і будзе!

Рыгор НЯХАЙ.

Антон Бялевіч

Шчыра душы абняліся

Беларусь мая!

Твае каліны,
Арабіны, лясні ў гаю —
Шолахам і песняй журайлінай
Заплылі ў мой лёс,
Душу маю.

Хоць няма ў нас рэчак грамавітых,
Вядаспадаў пенных, скальных гор,
А дайно ты стала знакамітай
У сям'і пятнаццаці сяцёр.
Не палескай багнай і лазою,
Не сівой журботнасцю ў лясках:
Вымыта якучаю слязою
Незасальная твая краса.

Браці ты яе ў світалнай зоркі,
Брала ў сонца яснага яе.
Улавіў душой вялікі Горкі
Галасы сардэчных твае:

Улавіў, сказаў: — Узгадавала
У горы беларуская зямля
Двох паэтаў: Коласа і Купалу.
Песняры!

Люблю іх шчыра я...
З доляю Расіі знітвала
Долю сваю родная мая
Беларусь. Яна дзяржавай стала,
У яе свой сцяг, краса свая!
Прызнавайся шчыра мне, бывала,
Сам Гвардоўскі: — Шчодря чэрпаў я
З чыстае крынічанькі Купалы.
Слухай яго, быдта салаўя.

Прызнавайся нам Андрэй Малышка,
Гаварыў: — Суседзі, дружбакі,
Чарпануў жывінак лясных крышкы
Я з купалаўскай жывой ракі.

Аляксандр Андрэвіч Пракоф'еў
Гаварыў: — Душу адкрыў вам:
Хвалай заплывай Купала ў строфы,
Акцяг паэзіі — ён сам!

А ў душы Купалы заплывала
Рускай ліры песня,
а таму
Стаў народным волатам Купала,
І адкрыўся новы свет яму.

Нашы душы шчыра абняліся,
Песні, галасы пераплаліся,
Як карэнні з роднаю зямлёй.
Салаўіным гаем узняліся
Песняры ў рэспубліцы майёй.

ЗІМОН Лагойскі райком размяшчаўся ў Рацкавічах, а як толькі ў лесе зачарнелі палянікі, усе выбраліся ў летні лагер. Буданы і зямлянікі былі закрыты зверху шатамі векавых елак і бяроз. Да лагера вялі цераз бамота знаёмых толькі мясцовым жыхарам сцяжынікі. На іх дзень і ноч дзяжурны партызанскія пасты, старанна замаскіраваныя ў падлеску. Не толькі чалавек, птушка не пралятала там незаўважанай. А калі лес зазеленеў, у лагера зрабілася ўтульна і прыгожа, лепей, чым у вёсцы.

У райкома работы хапала. Як і ў мірны час, жыхары раёна прызнавалі толькі яго паўнаўладным гаспадаром Лагойшчыны. Змяніліся яго функцыі, самай важнай, самай галоўнай справай была вайна, ёй падпарадкавана ўсё, але па-ранейшаму асноўнай сілай райкома заставалася апора на сумленных савецкіх людзей. Каардыруючы дзейнасць партызанскіх брыгад, размеркаванне зон размяшчэння іх, палітычная работа сярод насельніцтва, ваенная і палітычная разведка, пасляваенная сувязь з Вялікай зямлёй, дапамога партызан насельніцтву ў сябе і ўборцы ўраджая, стварэнне запасаў прадуктаў, вопраткі... Пра што толькі не павінен быў клапаціцца падпольны райком партыі!

Гаспадарчыя клопаты не абцяжарвалі сакратара райкома Івана Цімчука. Вось дзе спатрэбіўся яму даваенны вопыт гаспадарніка. Але за гаспадарчымі клопатамі ён ніколі не забываў галоўнае — кіраваць барацьбой з акупантамі, быць палітычнай і арганізацыйнай сілай, якая яднала намаганні савецкіх людзей, што ўзялі ў рукі зброю, каб знішчыць фашыстаў.

Усё, што рабілася ў Мінску, было вельмі важна для Цімчука. Там заставаліся яго даўнія сябры, якім ён верыў, на самаахвярную працу якіх абаніраўся. Усе свае ранейшыя, даваенныя знаёмствы ён цяпер выкарыстоўваў удумліва, з разлікам атрымаць як мага больш карысці для справы ад кожнага чалавека.

Калі ён даручыў Маркаву ўзначаліць разведгрупу, то ведаў, што можна атрымаць ад гэтага сціплага агранома. Непрыкметны, стрыманы, асцярожны, Маркаў валодаў надзвычай узрыўным тэмпераментам. Для яго людзі дзяліліся толькі на дзве катэгорыі — нашы і ворагі.

У яго была свая логіка. У тых складаных, небяспечных абставінах, у якіх яму даводзілася працаваць, трэба было захоўваць высокую пільнасць. Папярэдня прывалы, гібель блізкіх яму людзей — бацькі і сына Амелянюкоў, Сцяпана Зайца, Лявонця Адаўцова і многіх іншых, навучыла яго пільнасці. Ілья Маркаў цяпер гатовы быў перастрахавацца, толькі б не праваліць справу.

Цімчук ведаў гэта. І яшчэ ён ведаў, што не за сябе, не за сваіх родных перастрахоўваецца аграном Маркаў. Ён чалавек смелы і рашучы. Для яго важней за ўсё на свеце — перамога над ворагам, над фашызмам, і дзеля яе ён гатоў быў ахвяраваць усім. Але ахвяры гэтыя павінны быць апраўданы справай.

Разведдзел райкома партыі рэгулярна падсумоўваў данясенні, якія атрымліваў з Мінска, і дакладваў Цімчуку. Калі было што вельмі важнае і тэрміновае, дакладваў неадкладна, але кожную доваду рыхтаваў падрабязную зводку звестак, якія атрымліваў з розных крыніц.

На гэты раз Цімчук узяў зводку даволі пухлую, за цэлы месяц. Райкомаўская машыністка друкавала яе аж два дні. Цімчук хацеў яшчэ раз перачытаць усё найбольш важнае, каб зрабіць грунтоўныя вывады для будучай работы.

Сонца ўжо добра прыгрывала. На паляцы, пад разгалітай бярозай, тырчаў яшчэ не спархнелы пень. На ім, на прыпёку, і любіў Цімчук чытаць разведданясенні, абдумваць сур'ёзныя справы.

Стос паперы ляжаў у яго на каленях. Цімчук гартаў аркуш за аркушам і намагаўся ўявіць, як

А іх песні новыя, як зоркі,
У вянку дзяржаўнае красы.
О, каб мог пачуць вялікі Горкі
Іх праменных сэрцаў галасы!
Ён сказаў бы: — Добра ўзгадавала
Шчодрая зямля беларусоў
Новых паслядоўнікаў Купалы,
Новых Каласкоў і Каласоў...

ЛАВІЎ МАЛАНКІ І ВЯСЁЛКІ

Маё маленства прабягала
Па сцежках вузкіх праз ласы.
Мая душа там убірала
Зямлі жывыя галасы.

Хвасталі лівень і вятрыска,
Ад чубчыка да пятак мок.
Жарынкамі агенчык пырскаў,
У прыску я картоплі пёк.

Я слушаў шолыхі дубровы,
Зялёных конікаў між траў.
Напеў працяглы зажынкавы
Душой і сэрцам убіраў.
Лавіў маланкі-бліскавіцы,

ПОДЗВІТАМ ЖЫЦЬ

ФРАГМЕНТЫ З ДАКУМЕНТАЛЬНАЙ АПОВЕСЦІ «ДА СВІТАННЯ БЛІЗКА»

здабывалі яго разведчыкі кожную звестку, якой цаной даваліся тыя звесткі, сцісла выкладзеныя ў кароткіх данясеннях, што хаваецца за скупымі словамі разведчыкаў. Знарок узяў данясенні за месяц, каб паўней уявіць, што робіцца ў Мінску, каб вывады былі найбольш дакладнымі, абгрунтаванымі.

Вось некалькі звестак ад «Наташы»:
«У Дамініканскай царкве размясціўся буйны ваенна-палявы авіяцыйны шпіталь.

...Каля гаража Саўнаркома будзеца бамбасховішча на 800 чалавек. Такія ж сховішчы будуюцца ў Вяслоўцы і ў Чырвоным урочышчы.

...На заводзе імя Мяснікова тэрмінова рамантуюць 500 буйных станкоў. Тэрмін рамонту — два тыдні. Станкі будуць накіраваны ў Германію».

Выцягнуўшы з планіроўкі план Мінска, Цімчук зрабіў на ім некалькі адзнак.

Потым пайшлі данясенні Зорыка:

«У Мінску праводзіцца сістэматычная аблава. «Паляванне» на людзей працягваецца ад 6 гадзін раніцы да трох гадзін ночы штодзень. Людзей ловяць на вуліцах, базарах, хапаюць з кватэр. Немцы намерзілі аблава на Суражскім рынку ў выхадны дзень. У сувязі з гэтым работнікам бірыжы працы было загадана ў гэты выхадны дзень выйсці ўсім на працу для афармлення «мабілізаваных». Работнікі бірыжы пра гэта разбалбталі, і такім чынам папярэдзілі насельніцтва аб мучаючай аблаве. Немцы ўжо былі падрыхтавалі 40 аўтамашы для перавозкі «ўлоў», але нічога не атрымалася.

Усіх, каго мабілізавалі такім чынам, немцы адправілі на катаргу ў Германію.

З 3 красавіка праз бірыжу працы пачалася мабілізацыя і адпраўка з Мінска ўсяго беспрацоўнага медперсаналу, які стаіць на ўліку на бірыжы працы, галоўным чынам, медсясцёр.

...На фіктыўным аэрадроме знойдзены драўляныя бомбы з надпісамі: «Які аэрадром, такія і бомбы».

Прачытаўшы гэта, Цімчук зарагатаў. Малайцы лётчыкі! Вестні пра фіктыўны аэрадром, атрыманы ад Маркава і пацверджаныя «Наташай» і Зорыкам, Цімчук перадаў на Вялікую зямлю. Лётчыкі добра падзяваліся над фашысцкімі масіроўшчыкамі. Нягледзячы на тое, якія іх мілья морды былі ў фашысцкіх аэрадромных начальнікаў, калі яны атрымалі такі вясёлы падарунак з неба!

Данясенні Гаўса Штрубо Цімчук перагарнуў, не чытаючы. Там былі пераважна лічбы — калі колькі вагонаў і з якім грузам прайшло праз Мінск, калі, дзе і якім чынам пушчаны пад адхон фашысцкія эшалоны. Усё гэта даўно перададзена ў Маскву і ўлічана партызанскімі брыгадамі. Цімчука цяпер больш цікавілі палітычны і маральны аспекты данясенняў.

Але як абыздеш канкрэтныя факты, аб якіх пішуць разведчыкі, ды і ці варта прапускаць што-небудзь, калі кожная, нават дробязная дэтал, дапаўняе характарыстыку акупіраванага Мінска.

...Немцы збіраюцца вывезці з Беларусі ўсіх дзяцей школьнага ўзросту ад 10 да 14 гадоў уключна. Па гэтым пытанню адбылася нарада ра-

ённых інспектараў. Цяпер па школах складаюцца спісы дзяцей, якіх належыць накіраваць у Германію. Падрыхтоўчая работа па гораду Мінску даручана інспектару Гузаравічу.

За час аблавы ў Мінску, якая працягвалася пяць дзён, у красавіку было схоплены і гвалтоўна адпраўлены на катаргу ў Германію 14 тысяч моладзі. Пры правядзенні гэтай аблавы немцы хапалі нават тых, хто працуе на вытворчасці, хапалі і жанатых, пакідаючы іх сем'і на волю лёсу. Аблава суправаджалася рабаванствам пад выглядам вобыскаў, у час якіх у насельніцтва забіралі прадукты харчавання, вопратку, каштоўнасці, усё, што трапіла гітлераўскім бандытам пад руку. У гэтых аперацыях удзельнічалі пераважна немцы.

...У Рудзенскім раёне праводзілася мабілізацыя мужчын. Мабілізуемых выклікаюць павесткамі ў воласць, там саджаюць на машыны і вывозяць, а хто не з'яўляецца на выклік па павестцы, тых расстрэльваюць там, дзе зловяць.

...У Сляпянцы, на былой дачы Саўнаркома, размешчаны штаб авіяцыйна-дальняга дзеяння. Там жа, відавочна, знаходзіцца і Галоўны штаб. Сляпянка ўзмоцнена ахоўваецца коннымі патрульямі, а над ёю патрулююць самалёты. Доступ пабочным туды строга забаронены.

Два склады з авіябомбамі размешчаны ў 22-м корпусе авіязавода ў Антонаўцы. 16 красавіка на авіязавод дастаўлены эшалон авіяматораў.

...Начальнікам штаба дальняй авіяразведкі (Сляпянка, дача СНК) з'яўляецца генерал Фішэр...

Над паведамленнем пра аблаву ў Мінску Цімчук задумаўся. Маркаў не толькі пацвердзіў, але і ўдакладніў звесткі Зорыка. Масавы вываз людзей з Мінска — важны сігнал, міма якога не пройдзеш. Што за гэтым стаіць: проста захоў прабоў ці падрыхтоўка горада да эвакуацыі, уцёкаў? А можа такім чынам фашысты хочаць абскрывіць непакорны горад, называць яго магчымасці супраціўляцца? Якая з гэтых прычын — галоўная? Задаў сабе такое пытанне, а адказаць тут жа, з ходу, не мог.

Вось калі б у той час у рукі яго разведчыкаў трапіла справаздача брыгадэнфюрэра СС фон Готберга аб карнай экспедыцыі пад кодавай назвай «Цаўбергфлёт» («Чароўная флейта»), якая праводзілася ў Мінску з 17 па 22 красавіка сорак трыццаці года, тады Цімчуку многае стала б зразумела.

З нямецкай скрупулёзнасцю і педантычнасцю генерал-кат айсваў, як праводзілася карная экспедыцыя, і паведамляў, што былі затрыманы і накіраваны на далейшую правёрку каля 52 тысяч чалавек (амаль палова насельніцтва горада!). Карнікам, пісаў фон Готберг, удалося ў час правярка і вобыскаў у жылых дамах і на прадпрыемствах, узяць частку зброі і прапагандысцкіх матэрыялаў падпольшчыкаў.

Гэта і быў адказ на пытанні, якія задаваў сабе Іван Цімчук, чытаючы данясенні Зорыка і «Пагодзіна». Але гэта было вядома пакуль не Цімчуку, а гітлераўскай адміністрацыі ў Берліне. А Лагойскі райком, як і іншыя райкомы, самі пачыны

былі рабіць вывады з данясенняў разведчыкаў. І яны рабілі, рэдка калі памыляючыся.

Данясенні так зацікавілі Цімчука, што ён нават не пачуў, як да яго падышоў другі сакратар райкома Бубер з незнамым чалавекам у ваеннай форме. Незнамы выцягнуўся, казырнуў і назваўся:

— Начальнік спецгрупы Беларускага штаба партызанскага руху маёр Казанцаў.

Цімчук падняўся, сунуў разведданясенні пад левую паху, нягравна, па-цывільнаму маглавуў правай рукой пад казырок і працягнуў яе Казанцаву. Той энергічна паціснуў і адразу ж дадаў:

— Вось мае дакументы...

Дакументы былі ў парадку. Папісаў іх начальнік ВШПР Пётр Захаравіч Калінін, почырк якога Цімчуку быў ужо знаёмы.

— Называцца мы будзем спецгрупай маёра Барыса, — удакладніў Казанцаў. — Ніхто, акрамя райкома, не павінен ведаць мае сапраўднае прозвішча.

— Чым магу служыць? — прыязна аглядаючы з галавы да ног статую постаць бравара маёра, спытаў Цімчук.

— Перад адлётам сюды я быў у таварыша Панамарэнкі. Ён загадаў мне, як толькі прыбуду на месца, знайсці вас і звярнуцца за дапамогай. Група наша невялікая, яна павінна стаць ядром, вакол якога аб'яднаюцца людзі, выдзеленыя райкомам для разведработы. Нам патрэбны такія, у якіх ёсць здольнасці да разведкі. Працаваць яны павінны толькі на нашу групу.

Такая катэгарычнасць маёра выклікала ў Цімчука міквольную ўсешку. Ужо каторы раз прыходзяць да яго начальнікі спецгруп і камандзіры спецатрадаў з такім строгім патрабаваннем. Быццам у райком падрыхтавана цэлая армія кваліфікаваных разведчыкаў, і ён толькі чакае, пакуль прыляцяць вось такія малайцы, каб забраць гэтую кадры ў свае групы і палегчыць работу партыйнага камітэта. Але што зробіш, калі ва ўсе часы і на ўсіх этапах райком быў і застаецца самым галоўным выхавателем кадры, іх выпрабавальнікам і рэзервам.

Ды і куды б звярнуўся гэты маёр, калі б не райком? Хто памог бы яму напачатку, на першых кроках? Справу ж рабіць трэба адну. Урэшце, гэта і прыемна, што звяртаюцца ў райком, што сюды пасылае сам сакратар ЦК КПБ. Значыць, ведаюць, помняць і цэняць. І райком абавязаны дапамагаць.

— Якая задача спецгрупы, калі не сакрэт? Я пытаю гэта, каб ведаць, якіх людзей прапанаваць вам.

Маёр памуляўся, адказаў няпэўна:

— Мы будзем працаваць на Мінск. Разведка, дыверсія... Больш разведка.

— Сядзіце, у нагах праўды няма, — шырокім жэстам, быццам яны знаходзіцца ў салідных, шыкоўных апартаменты, запрасіў Цімчук, прапаноўваючы сваім субяседнікам лішчэ квядуно, мяккую, маладую траву, а сам зноў уладкаваўся на яні, Бубер і Казанцаў ахвотна прынялі яго прапанову.

— Ну, дык што будзем рабіць? — Цімчук звярнуўся да Бубера. — Бач, якія ўмовы ставіць наш гошч? Ададай самых лепшых, і каб яны іцбе знаць не зналі...

Буберу быў знаёмы крыху буркатлівы характар Цімчука. Заўсёды воль так: быццам і незадвалены, і нягодны, а выгаманіцца і зробіць як належыць. Таму і не адказаў нічога — чкай парэважае. Але той не доўга выказаў свой настрой, а спытаў:

— Дык каго ж аддадзім?

(Працяг будзе).

З ракі вясёлкі чэрпаў я,
Хацеў, каб так магла іскрыцца
Душа працулая мая.
Хацеў, каб гэткай мова стала,
Іскрыстай,
Чыстай,
Трапяткой,
Каб ціха ў сэрца заплывала
Маёй крынічанькай жывой.

АСІЛАК

Яго навалыніцы бамбілі,
Стралалі ў яго перуны.
Ды самі ў сырую магілу
Ляглі каля дуба яны.

Знайшлі пад ім згубу маланкі,
Віхуры і буры знайшлі,
І чорныя хмары-цыганкі
Там слёзы свае пралілі.

Стаіць ён. Шуміць. На даліну
Кідае з галін жалуды.
Сівы і стары, як быліна,
Як раница, ён малады.

І сонца, і зоркі на чубе,
Вясёлка вячае яго...

Падобна магутнаму дубу,
Навалу, пякельны агонь
Народ угаціў у магілу;
За сонейкам крочыць услед,
Узносіць высокія крылы
Да самых далёкіх планет.
У глебі ўпляліся карэнні,
А крона — да самых нябёс.
...Дыханнем,

Натхненнем,
Сумленнем —
Я ў долю народную ўрос.

РОЗДУМ

Пярэсты дзяцел у бары
На хвоі жоўтай, жоўтай дзюбай
Старанна стукіць па кары
І ў сэрца мне, нібыта ў бубен.
Здаецца, стукат гаварыць:

«Дасі, стары, ты скоро дуба»...
Стары? О, не! Я хоць стары,
Але не стаў яловым лубам,
Як той, што ўсох на будане,
Што з барадой — кудлатым мохам.
Душа сном вечным не засне,
Пакуль у ёй праменьняў трохі;

Пакуль агенчык не пагас,
Пакуль, жывы, гарыць, свіціцца,
Душы маёй старэць не час,
Рытмічна сэрцу майму біцца
Да той апошняе пары,
Да той апошняе часіны,
Пакуль святло мае зары
Іскрыцца-колерам каліны;
Пакуль унукам я, стары,
Любоў да роднае краіны
Не перадам у сэрцы іх,
У спадчыну не перадам.
Маіх унукаў дарогіх
Яшчэ хачу набачыць там,
Куды імкнуўся сэрцам я,
Куды вядзе мяне надзея...
Краіна родная мая,
З табой душою маладзёю.

дэўраў — ролей і вобразаў, быў і Глеб Паўлавіч Глебаў. Артыст, пра якога з нейкай пяшчотнай ласкай успамінаю, пра якога з няўтоеным хваляваннем пішу...

На небасхіле савецкага тэатра, далёкіх ад нас дваццатых і трыццатых гадоў, яркім сузор'ем зіхацела плеяда вялікіх самабытных нацыянальных артыстаў, што маякамі асвятлялі савецкаму тэатральнаму мастацтву дарогу да вяршынь, да ўсё новых і новых дасягненняў. Зоркай першай велічыні, са сваім творчым абліччам і почыркам, адным з першых крочых паперад і вёў за сабой беларускі тэатр Глебаў.

Успамінаць творчы шлях такога артыста, мастака — само па сабе прыемна. Аднаўляеш для сябе многа цікавага, такога, што творча ўзбуджае, прымушае засяро-

скага-старэйшага. Хіба можна зноў жа абмінуць Глебава ў ролі Харкевіча (п'еса «Пагібель воўка» Э. Самуйлёнка) або ў ролі Тулягі («Хто смеяцца апошнім» К. Крапівы). Якое то было вялікае, не аднадзённае, а працяглае і на дзівя змястоўнае свята мастацтва!..

Усім вядомы пушкінскія словы: «У Малера Скупы — скнара і толькі»... Разумею так — Аляксандр Сяргеевіч гаварыў пра Скупога, маючы на ўвазе перш-наперш п'есу, твор літаратурны. Фантазірую — можа, калі б Пушкіну пашанцавала і ён паглядзеў бы Скупога ў выкананні Глеба Паўлавіча, ён змяніў бы свой погляд: Скупы Глебава быў не толькі скупы. То быў шматгранны, глыбокі характар, носьбіт пэўнай філасофіі. Нельга было не заўважыць, што ў ста-

прайдзісвету. Мяняецца ў Тулягі нейкая смешная, няўключная паходка... Ён ужо ямчэй, больш цвёрда стаіць на зямлі... І як доказна, як матывавана паказвае артыст эвалюцыю чалавека. На такое быў здольны толькі Глеб Паўлавіч Глебаў...

Успамінаюцца яшчэ ролі. Хадзімон у «Партызанах» таго ж Кандрата Крапівы. Які то быў добры, шыры чалавек, з мяккай бяскрыўднай усмешкай. Крыху пазней — хцівы, зайздросны, злосны на ўсіх, заўсёды пахмурны Харкевіч у «Пагібелі воўка» Э. Самуйлёнка...

Глебаў валодаў цудоўным талентам аддаваць сябе цалкам сваёй ролі, жыць жыццём свайго героя. Жыццё героя рабілася жыццём актёра. Адбывалася гэта, відаць, таму, што Глебаў валодаў рэдкім умельствам пераўвасаблення...

Я не толькі бачыў амаль усё вялікае, што стварыў артыст Глебаў у п'есах многіх драматургаў. Глебаў сыграў некалькі ролей у п'есах, якія напісаў я. І яго ўдзел у гэтых п'есах аказаўся для мяне найвялікшым святам. Глебаў сыграў Кроплю ў «Канстанціне Заслонаве» і Заруднага — «У ціхім завулку».

Розныя то былі ролі. Розныя характары, розны светлагляд у Кроплі і Заруднага. Хачу расказаць, як іх паказаў і раскрыў таленавіты артыст.

Пра Кроплю напісана многа. Сёння — больш за чвэрць стагоддзя пасля прэм'еры — магу сабе дазволіць выказаць асабістае меркаванне аб рабоце Глебава над гэтай ролюю. Лічу — самае прывабнае, чым Глебаў надзяліў Кроплю, гэта чалавечнасць... Кропля быў жывым чалавекам...

Калісьці я працаваў токарам на заводзе імя Кірава ў Мінску. І калі я ўпершыню ўбачыў Глебава ў ролі Кроплі, я адразу ж пазнаў у вобразе, створаным Глебам Паўлавічам, знаёмы мне старых майстроў, токараў, слесараў нашага цэха...

І яшчэ, працуючы над п'есай, я, натуральна, вельмі часта бываў у чыгуначных

дэпо Віцебска, Оршы, знаёміўся, сустракаўся з рабочымі-рамонтнікамі, машыністамі, качагарамі, карацей, з людзьмі «жалезкі», і зноў жа, як прыемна было пазнаць у вобразе, што стварыў артыст, рысы знаёмых, блізкіх мне людзей. Артыст быў паскрозь прасякнуты праўдай. Успамінаю, якое было яго здзіўленне, калі ён даведаўся, што Заслонаў наш, а гэта ад яго, ад Кроплі, талі. І «правільна, чэрці, рабілі, што ад Кроплі таліся. Кропля чарку любіць»... Не выпадкова кожны раз сцэна ў канторцы канчалася бурнымі апладысмантамі, якія перш-наперш былі адраасаны дуэту такіх актёраў, як Глебаў — Платонаў.

І яшчэ адна радасць сустрачы — удзел Глебава ў маёй п'есе «У ціхім завулку». Глеб Паўлавіч Глебаў іграў у гэтай п'есе апазіцыйную асобу — Заруднага.

І іграў ён гэтую ролю не як кожны раз паноўмаву.

Помню, прыдумаў Глебаў для сябе, для Заруднага, песенку «З райскіх яблычак варэнне». З якой самазадаволенай радасцю мармытаў ён гэтую вязглюзную песенку. Ды што казаць, ён, Зарудны, зараз сапраўды ў раі — свой дом, свой сад, сваё варэнне. Яно салодкае. Яго многа. Усё добра, усё хораша. За домам, у аднаму яму вядомым месцы, ляжаць грошы, многа грошай. Чаму яму не спаваць «З райскіх яблычак варэнне»...

...Пішу пра Глеба Паўлавіча Глебава — народнага артыста Саюза ССР, двойчы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, а ў памяці паўстае звычайны чалавек, у якім, здаецца, нічога артыстычнага не было, усім сваім знешнім выглядам Глебаў нагадваў бухгалтара, прычым, і не галоўнага. Ён быў падобны на ўрача ці настаўніка, а на самой справе быў уладаром дум... Сціплы, без знешняй актёрскай кідкасці, быў сцяганосцам тэатра імя Янкі Купалы. Такім я яго запомінуў. І радасна мне, што меў гонар быць асабіста знаёмы з ім.

Аркадзь МАУЗОН.

Ч А Р А Ў Н І К

ДА 75-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ НАРОДНАГА АРТЫСТА СССР ГЛЕБА ГЛЕБАВА.

ПРА ГЭТАГА артыста можна пісаць бясконца. Выключна таленавіты, узор надзвычайнай шырысці, крыштална празрыстай праўды, ён здзіўляў ювелірай апрацоўкай кожнай ролі, якую выконваў. І можна сказаць аб ім адным словам — чараўнік.

Напісаў я такое і адразу ж адчуў — як трывіяльна. Колькі артыкулаў пра вялікіх артыстаў пачыналі: «быў таленавіты»... Ды артысты-купалаўцы, а я пішу пра купалаўца, усе, а калі не ўсе, дык большасць, асабліва з вядучых, былі на дзівя таленавітымі. Гэта спрыяла славе тэатра, паліспрыяла ў тэатры творчай атмасферы, стварэнню спектакляў-шэдэўраў, што ўвайшлі ў залаты фонд усёго савецкага тэатральнага мастацтва.

Майстрам-мастаком, нястомным стваральнікам шэ-

дзіцца на тым, як трэба жыць і працаваць, каб быць заўсёды карысным справе, якой сабраўся служыць.

Зусім відавочна — артыста нельга успамінаць у адрыве ад спектакляў... Артыст — перш-наперш тэатр... І наадварот.

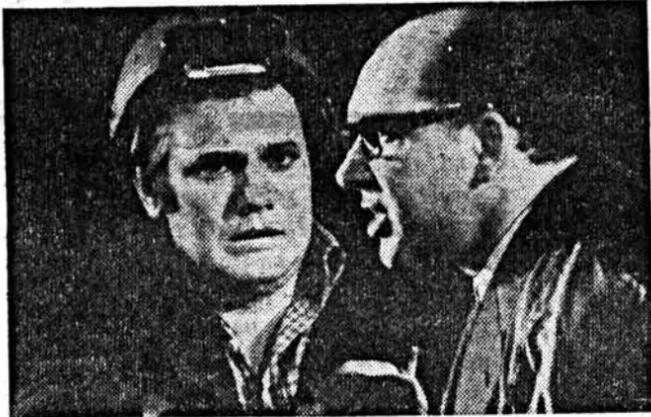
Успамінаючы спектаклі, якія мне ў далёкім ад сёння часе пашчасціла ўбачыць — «Бацькаўшчына» Кузьмы Чорнага, «Платон Крэчат» А. Карнейчука, «Мост» Я. Рамановіча і яшчэ многія і многія іншыя, я думаю пра Глебава. Ён быў заняты амаль у кожным спектаклі. У кожным спектаклі іграў, як правіла, вядучыя ролі. І як іграў!

Ці можна забыць у «Бацькаўшчыне» Паўла Няміру... Не! Не забывацца такога. Гэтак жа, як нельга забыць у ролі Леапольда Гушкі ў «Бацькаўшчыне» Уладзімі-

рога не адна страць — скупаць. Яна мяжуе з хцівасцю, скваннасцю, скнарніцтвам. Рысы гэтыя не ігравіся, кожная паасобку, а былі пераплецены, спляліся ў клубок, поўны супярэчнасцей, што і рабіла Скупога не адназначным, а разнастайным.

Глеб Паўлавіч быў мастаком. Іншы актёр, не мог бы так глыбока пранікнуць у сутнасць ролі Тулягі з п'есы «Хто смеяцца апошнім». Толькі мастак мог стварыць такі закончаны, такі яркі, шматгранны вобраз. Успомнім, як ён кожны раз уздымае, калі пры ім успамінаюць прозвішча Падгаецкага. Як у хвіліну развітання з Гарлахвацкім далонь Тулягі на нашых вачах ператвараецца з мяккай, бязвольнай далоні інтэлігентнага чалавека ў нешта зусім іншае. Няма далоні, ёсць адзін палец, якім Туляга, акрыўшы, награжае

ГОСЦІ МІНЧАН — КОЛАСАЎЦЫ

Вось ужо шосты дзень га-сцінна расчынены дзверы а-кругага Дома афіцэраў, дзе пра-ходзяць гастролі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Януба Коласа. За гэты час мінчане паглядзелі такія спектаклі, як «Сталевары», «Трывога», «Док-тар філасофія», «Гісторыя гра-ху», «Жыла-была сыраежка», «Таблетку пад язык».

П'еса Бонарава «Сталевары» расказвае аб гераічным рабо-чым класе — тэма, якая заў-сёды займае вядучае месца ў рэпертуары тэатра.

Варта прыгадаць, што яшчэ раней рабочая тэма знайшла сваё яркае ўвасабленне ў спектаклях «Усім смярцям на-зло» і «Свой востраў».

У гастрольных афішах побач з назвамі сучасных спектакляў ёсць і назвы класічных твораў. Сярод іх «Багна» А. Астроўска-га, «Прыніжаныя і зняважа-ныя» (інсцэніроўка апавесці Ф. Дастаеўскага) і, вядома, наме-дзя В. Вольскага «Несцёрна».

З кожным годам мацнеюць сувязі творчага калектыву з беларускімі пісьменнікамі і драматургамі. Тэатрам паспяхо-

ва была зроблена інсцэніроўка рамана І. Шамкіна «Снежныя зімы», якую, дарэчы, таксама паглядзець мінчане і госці ста-ліцы. Тэатральнае грамадскасць высока ацаніла работу народна-га артыста БССР І. Матусевіча ў спектаклі «Таблетку пад язык» па п'есе А. Манайна.

Добры плён дала садружнасць «Коласаўцаў» з А. Петрашкеві-чам. У п'есе «Трывога» малады драматург публіцыстычна востра ўзнімае значныя сацыяль-ныя і маральна-этычныя праб-лемы на сучасным этапе, гней-на асуджае тых людзей, што перашнаджваюць нашаму руху наперад.

У час гастролей у спектаклях прымуць удзел народныя ар-тысты БССР Ф. Шманаў (ён жа) пастаноўшчыні спектакля «Тры-вога»), І. Матусевіч, А. Трус, заслужаныя артысты БССР, Г. Дубаў, Б. Левін, Г. Марціна, М. Марноўская, Т. Шашкіна, ар-тысты В. Бяззубава, Л. Загра-бельная, Б. Сяўно, Т. Шапша-лава, Г. Кухальская і інш.

А. ПЯТРОВІЧ.

На здымку: сцэна са спек-такля «Сталевары».

СЮЖЭТ гэтага экран-нага твора адпавядае зместу вядомай апо-весці. Жыхары адной вёс-кі, атрымаўшы заданне ад нямецкіх акупантаў — ад-весці ў камендатуру збож-жа, згаджаюцца выканаць яго. Згаджаюцца, бо інакш будучы расстрэляны людзі, іх хаты спалены.

Так пачынаецца небяспеч-нае, нават смертельнае ван-драванне па дарогах. Нарэш-це, апынуўшыся ў самым пекле бою паміж партызана-мі і немцамі, амаль усе пер-санажы, за выключэннем хлопчыка Алёшы, гінуць.

Адразу адчуваеш, што «Тар-так» на блакітным экране мае пэўную задзвеннасць з самага пачатку: аўтары фільма ста-валі персанажы ў такое стано-вішча, калі яны ўсе разам, калектыўна, павінны і супраць сваёй сумленні. Зразумела, жаданне выратаваць старых і дзяцей — сваіх аднавяскоўцаў — высакароднае. Аднак, ад-куль у «абознікаў» узьялася ўпэўненасць, што фашысты злітуюцца, не расстрэляюць людзей, не спаліць вёску? Ад-куль?

Аднаму на такое пытанне фільм не дае.

Рэжысёр В. Карпілаў, аператары Л. Броўтмай, В. Хайцін засяроджваюць увагу глядача на вонкавых эфектах, насычаюць дзеянне рознымі жахамі. Калі гля-дзіш на экран, загадаў веда-ць, што будзе далей: узнікне яшчэ адна новая перашкода, новая небяспека... Але асоб-ныя эпизоды застаюцца не-зразумелымі.

Вось, да прыкладу, параў-наўча невялікі эпизод з пад-стрэленым лосем. Якое ўра-

НА БЛАКІТНЫМ ЭКРАНЕ

жанне павінен быў пакінуць гэты алегарычны момант? Каб правесці паралель: маў-ляў, гінуць людзі, гіне жы-вёла, абрываецца жыццё, як спрадвечны дар прыроды? Аказваецца, гэта дэталі спатрэбілася аўтарам тэлевізій-най стужкі, каб яшчэ раз падкрэсліць адмоўную рысу

ушчэнт, вызваліць родную зямлю.

Гэты эпизод і яшчэ той, дзе гінуць людзі з сялянска-га абозу, — самы ўражаль-ныя. Да глыбіні душы хва-люе, як моцна, да апошняга подыху трымаецца Мірон Махорна (артыст С. Хацке-віч). Ён усёй істотай свай,

СА СТАРОНАК

ІНСЦЭНІРОВАКА АПОВЕСЦІ «ТАРТАК» І. ПТАШНІКАВА НА БЕЛАРУСКІМ ТЭЛЕБАЧАННІ

ў характары Боганчыка. Ну і яшчэ паведаміць, што фронт блізка... Калі эпизод звёўся да такой службовай функцыі, то было б патрэбна яго так і распрацаваць, без прэтэнзіі на нейкую алегарычнасць «з падтэкстам».

Так, сітуацыя ў тэлефільме сапраўды трагедыійная. На кожным кроку — смерць. Як гаварылася, пашчасціла ад-наму Алёшу, які з вогненнай віхуры выходзіць жывым. У фінале ёсць сімвалічныя кадры: у спаленую вёску вяр-таюцца партызаны. Сярод іх хлопчык сустракае свайго бацьку. Усе разам, моўнікі ідуць яны «на камеру», на-бліжаюцца да нас, і мы мо-жам нават разгледзець іх твары. Іспус, значыць, сіла, што не дасць спакою захоп-нікам, сатрэ, скрышыць іх

Махорна (С. Хацкевіч)

У МІНСК на гастролі, якія будуць праходзіць з 22 мая па 3 чэрвеня 1974 года, прыязджае калектыў Акадэмічнага ордэна Леніна Вялікага тэатра СССР. У яго праграме чатыры оперы — «Сямён Катко» С. Пракоф'ева, «Шкавая дама» П. Чайкоўскага, «Хаваншчына» М. Мусаргскага і «Тоска» Д. Пучыні, а таксама канцэртны салістаў оперы, балета, хору і аркестра.

Загадчык літаратурнай часткі Марына Абрамаўна Чурава на прэс-канферэнцыі, што была арганізавана з нагоды гастролей, расказала:

— Як вядома, Вялікі тэатр — адзін з самых старэйшых у краіне. У 1976 годзе яму споўніцца дзвесце! Першы будынак быў узведзены ў 1780, а ў 1824 годзе на праект Міхайлава яго замяніў новы, каменны, і з таго часу тэатр пачаў называцца Вялікім, бо і праўда гэта быў самы вялікі дом у Маскве.

Першымі акцёрамі былі прыгонныя людзі. Падзелу ў

САРДЭЧНА ЗАПРАШАЕМ!

той час на трупы яшчэ не існавала, таму ад кожнага па-трабавалася ўмець рабіць усё: спяваць, танцаваць, выконваць драматычныя ролі. Аднак перавага аддавалася ўсё ж оперы, як асноўнаму жанру.

Спачатку ставіліся, галоўным чынам, музычныя спектаклі. І толькі пазней, у сярэдзіне XIX стагоддзя з'явіліся оперы «Іван Сусанія», «Руслан і Людміла», «Русалка», «Барыс Годуноў», «Князь Ігар», «Садко» і іншыя.

Прынцыповым для развіцця балетнага мастацтва з'явіліся балеты П. Чайкоўскага «Лебядзінае возера» і «Спячая прыгажуня». Менавіта ў гэтых творах артысты ўбачылі і адчулі той музычны матэрыял, які даў ім магчымасць перадаць на сцэне глыбокія пачуцці, вялікую праўду жыцця.

Росквіт рускай вакальна-выканаўчай школы пачынаецца ў XX стагоддзі, калі ў Вялікі тэатр прыйшлі Ф. Шаляпін, А. Няжданава, Л. Собінаў.

Далей Марына Абрамаўна спынілася на тым, што пасля Вялікага Кастрычніка гэты тэатр становіцца суйным цэнтрам развіцця опернага і балетнага мастацтва, якое з'яўляецца цяпер здабыткам шырочкіх мас працоўных нашай краіны. У савецкі перыяд важным этапам у гісторыі

дзяржаўна-грамадзянскай вайны, станаўленні Савецкай улады на Украіне.

Спектаклі гэтага буйнейшага тэатра карыстаюцца вялікай папулярнасцю. Дастаткова сказаць, што кожны дзень яго глядзельную залу запаўняюць 2155 чалавек. А з 1961 года спектаклі Вялікага тэатра Саюза ССР ідуць адначасова і на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў, які ўмяшчае 6000 чалавек.

М. Чурава прыводзіць і шэраў цікавых лічбы. Напрык-

Балетны калектыў узна-чальвае Ю. Грыгаровіч. Га-лоўны дырыжор тэатра — Ю. Сіманаў.

У нашай краіне і за яе межамі добра вядомы імёны салістаў оперы і балета: Г. Уланавай, І. Архіпавай, Г. Вішнеўскай, А. Абразцовай, Т. Мілашкінай, М. Плісецкай, А. Максімавай, В. Васільева, Н. Бяссмертнавай, У. Атлантава, В. П'яўко, А. Огніўцава, М. Ліпы, М. Лаўроўскага. Некаторыя з іх, а таксама многія маладыя выканаўцы ў час гастролей будуць выступаць на мінскай сцэне.

Аб сусветнай папулярнасці Вялікага тэатра гаворыць і тое, што за апошнія дваццаць гадоў яго балетная труппа выступала ў Францыі, Італіі, Англіі, Польшчы, Венгрыі, Югаславіі, Канадзе, Японіі, краінах Паўднёвай Амерыкі. Тройчы выязджала ў ЗША, а цяпер рыхтуецца да чацвёртай паездкі.

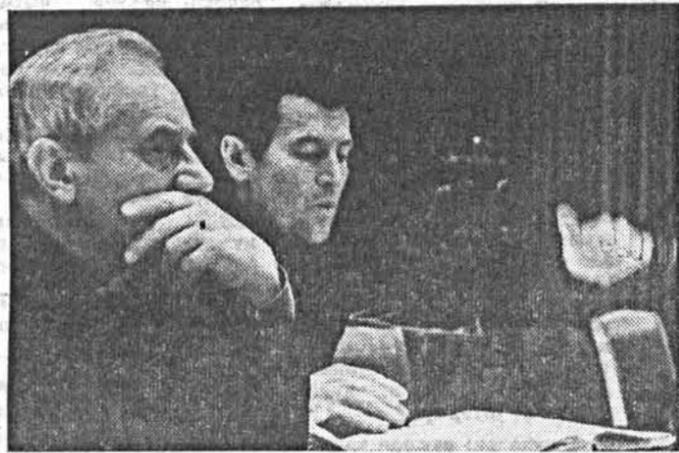
І вось візіт у Беларусь... Тым больш прыемна, што адбылася ён напярэдні 200-га юбілею Вялікага тэатра і нашага юбілею — 30-годдзя вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Нездарма ж на афішы масквічоў эпіграфам дадзены такія словы: «У азнаменаванне 30-годдзя вызвалення Беларускай ССР ад фашысцкіх захопнікаў».

Гастролі будуць спрыяць далейшаму ўмацаванню дружбы паміж двума братнімі народамі. За час свайго знаходжання ў нашай рэспубліцы, апрача спектакляў у беларускім оперным тэатры — месцы пастаянных выступленняў — госці з Масквы дадуць два канцэрты — адзін у оперным тэатры, другі ў Палацы спорту, зробіць шэфскія паездкі ў Брэсцкую вобласць, ускладуць вянкі да помніка воінам і партызанам Вялікай Айчыннай вайны на плошчы Перамогі, наведаюць мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы.

Сардэчна запрашаем вас, дарагія масквічы!

Сцэна з опернага спектакля «Сямён Катко».

У час рэпетыцыі оперы «Сямён Катко». Злева — галоўны рэжысёр Вялікага тэатра оперы і балета СССР, ён жа рэжысёр спектакля Б. Пакроўскі, справа за партытурай — дырыжор Ф. Мансураў.

Вялікага тэатра была паста-ноўка балетаў «Чырвоны мак» Р. Гліера, «Польмя Парыжа» і «Бахчысарайскі фантаз» Б. Асаф'ева, «Рама і Джульета» і «Золушка» С. Пракоф'ева, «Спартак» А. Хачатурана, «Кастрычнік» В. Мурадэлі, «Вайна і мір» і «Сямён Катко» С. Пракоф'ева, «Невядомы салдат» К. Малчанова і г. д. Усяго за гады Савецкай улады пастаўлена каля 100 опер і балетаў савецкіх аўтараў.

Выдатнай падзеяй у мастацтве апошніх гадоў з'явілася пастаўка С. Пракоф'евым оперы «Сямён Катко», у якой расказваецца аб па-

лад, Вялікі тэатр штомесячна паказвае 52 спектаклі, а ў рэпертуар кожнага сезона ўключаецца звыш 50 назваў опер і балетаў. Выканаўчы ансамбль налічвае за 900 чалавек. 442 з іх прыедуць на гастролі ў Мінск.

Галоўным рэжысёрам тэатра з'яўляецца Б. Пакроўскі, які, дарчы, доўгі час працаваў у Беларусі, дзе пачынаў свой творчы шлях. Гэта адзін з буйнейшых дасячаў сусветнага музычнага тэатра, ядучы тэатрыты і практык савецкай музычна-тэатральнай культуры. На яго рахунку больш трыццаці оперных спектакляў.

еднасці з людзьмі і зямлёй ён, падобна таму Антэю, кожны раз набіраецца сілы.

І не выпадкова, калі Наста ў адчай звяртаецца да яго за пародай, як быць далей, той, навучаны жыццёвым вопытам, чалавек, зведаўшы фінскую вайну, пабачыўшы кроў і смерць, упэўнена заяўляе:

— Нічога, Наста... Па свайму полю ходзім. Свае зямля ў нас пад нагамі... І

рэжысёрскіх спадзяванняў. Боганчык у параўнанні з ім выглядае ад пачатку да канца прасталінейным. Ён яшчэ на першым этапе вайны паказаў сабе баязліўца, а цяпер яго паводзіны мяжуюцца здрадрніцтвам. Нянавісьць сялян да Боганчыка то расце, то знікае, то зноў напаўняе іх сэрцы... Між тым, гледачы даўно складлі пэўнае ўражанне аб гэтым чалавеку,

які аповесць, пабудаваны на ўспамінах герояў, на экскурсах у іх мінулае. Гэта прыём выпрабаваны. Сам па сабе ён не гарантуе поспеху, але і не пагражае няўдачай. Дык вось у «Тартаку» на экране ўспамінаюць усё: малыя і старыя. Нават Алёша (яго ролю выконвае Юра Сідорчык). Ён сядзець на возе, робіць выгляд, што спіць, а сам усё ўспамінае, успамінае, быццам пра жыццё такое жыццё, як Махорка, Наста (яе іграе вядомая артыстка М. Булгакава), або Панок (П. Кармунін), ці Янук (І. Матусевіч)... Ствараецца ўражанне страктасці і напружвання колькасці ўспамінаў.

Успаміны кожнага героя — своеасаблівыя самастойныя навелы, якія павінны былі б пашырыць наша ўяўленне аб жыцці гэтай сям'ёркі, падкрэсліць кантрасты эпохаў мірнага і ваеннага часу. Аднак такая навілістычнасць фільма часам толькі «адкідае» нас назад і тым стрымлівае дынаміку развіцця сюжэта. Калі ў творы літаратурнага аўтарскага адступлення ўспрымаюцца заканамернымі, то ў тэлевізійным яны набываюць якасць не вельмі арыгінальнасці.

Рэжысура, беручы за аснову аповесць, не была паслядоўнай у пошуку свайго, кінематаграфічнага эквіваленту, а толькі больш-менш лагічна «перакладала» прозу на мову тэлеэкрана. Амаль адзінае, па-мастацку грунтоўнае адступленне, якое зрабіў В. Карпілаў ад літаратурнай першаасновы, — гэта

пашыраны паказ партызанскай дзейнасці, атмасферы блакады вясны і лета 1944 года.

Сцэнарый фільма — дэбют І. Пташнікіна ў жанры драматургіі. Мабыць, гэтым тлумачыцца яго аўтарызаванасць усё ж рэжысёрскага ў прычыне бачання аповесці. Ці не гэта адна з прычын творчых выдаткаў фільма? «Тартак» — аповесць, дзе пэўныя жыццёвыя прататыпы наблілі мастацкае ўвасабленне. Кніга, пры ўсёй суровасці і драматызме яе тучанія, паэтычная па настроі. І дарэмна на тэлеэкране так настойліва падкрэсліваецца дакументальны характар адлюстраваных падзей і персанажаў. Бо ў тых месцах, аб якіх гаворыцца з экрана (ваколіцы Паліка), усё адбылася не зусім так. Калі творчая група В. Карпілава бралася даваць прозу, мастацкім старонкам, экранны эквівалент, то навошта ж было «дадаваць» ёй зусім іншыя па жанравых прыкметах рысы «часткова» дакументальнага аднаўлення мінулага?

Як бачым, пытанню паўстае шмат. Гледачы адзначалі выдатную анцэрсную работу М. Булгакавай і яе партнёраў, парадаваліся за творчы ўзлет С. Хадкевіча, заўважылі апэратэрскія знаходкі ў буйных планах. Але пэўна элітэтына мастацкіх выразных сродкаў ні дзецца ў вочы. Есць імкненне зрабіць «пад хранікальнасць» асобныя кадры і эпизоды. Адчуваецца і парушэнне логікі працяжнага апавядання, мазаічнасць эпизодаў.

«Тартак» у яго тэлевізійным варыянце яшчэ раз за-

Панок (П. Кармунін)

Боганчык (Ф. Шманаў)

сведчыць, што мастацкая проза — багацце, якое варта даследаваць сумежнаму мастацтву. І не менш пераканаўча паказаў, што «пераклад» прозы на мову экрана — справа не такая простая, а спецыфічная, і авалодваць ёю трэба паслядоўна і настойліва, не супакойваючыся на частковых поспехах і ўдачах.

Алесь МАЦКЕВІЧ.

ПРОЗЫ...

нам яшчэ доўга па ёй хадзіць...

«Нам» — гэта значыць усім: яго аднавяскоўцам, яго дзеці, унукам і праўнукам. Нават зніклі, параненыя рукой цягнецца Махорка да аўтамата, каб абараніць тую зямлю. Варожыя кулі скасілі яго, зрашэцілі мяшотку з жытам, і пасыпалася зерне на твар мёртвага чалавека. Тое самае, мусіць, зерне, якому суджана будзе потым вырасці, занвітнець, як дзеці, унукам і праўнукам гаспадары зямлі Мірона Махорні.

«Тартак» немагчыма ўявіць без Махорні літаратурнага і кінематаграфічнага. Да таго ж, якое паглыбленне ў вобраз выканаўцы ролі С. Хадкевіча! На гэтым персанажы, можна сказаць, «трымаецца» ўвесь фільм. А гэта — пралік аўтараў. Бо ўвесь твор не можа быць «дадаткам» да лёсу аднаго героя, не павінен быць такім.

Мабыць таму, што на Махорку так многа ўскладзена

і так падрабязна «разглядаць» яго ў розных ракурсах ім няма патрэбы.

У процілегласць аповесці ў фільме няма матывіроўкі, чаму менавіта так, а не інакш паводзіць сябе Боганчык. Чаго толькі аўтары не прымушаюць яго рабіць! Ды колькасць здарэнняў, што адбываюцца з тым жа адмоўным вобразам, нічога не дае новага ні для сюжэта, ні для агульнай атмасферы падзей на экране.

Прадстаўнікі лагера акупантаў выглядаюць у «Тартаку» на гэты раз спрошчанымі фігурамі.

Не зразумела таксама, якую функцыю ўскладалі аўтары на вобраз Тані. Бо ў фільме ён успрымаецца як «лішні». І праўда: Таню ў дарозе выпадаюць параніла. Таму ўвесь астатні шлях яна едзе лежачы. Едзе, едзе, пакуль, нарэшце, фашыст не забівае яе...

Кампазіцыйна тэлефільм,

Г. ВАШЧАНКА:

НАШ ГОРАД...

ЯКІМ ЯМУ БЫЦЬ?

Гаўрыла Харытанавіч Вашчанка — мастак-манументаліст, старшыня секцыі манументальнага жывапісу Саюза мастакоў БССР, кіраўнік манументальна-дэкаратыўнага аддзялення Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

Яго работы ў манументальным і станковым жанрах вядомы ў нас у рэспубліцы і за яе межамі. Рэдакцыя папрасіла мастака падзяліцца сваімі думкамі аб праблемах архітэктурнага і мастацкага афармлення сучаснага горада. Вось што ён раскажаў.

спадчыне, якую пакінем мы нашым нашчадкам.

Над гэтымі праблемамі працуе цяпер секцыя манументальнай прапаганды Саюза мастакоў БССР. Адною секцыяй, вядома, вырашыць усе задачы цяжка. Таму неабходна, на маю думку, стварыць спецыяльную камісію, у якую ўвайшлі б мастакі-манументалісты, скульптары, архітэктары, пісьменнікі, гісторыкі, сацыялагі, партыйныя і грамадскія работнікі. Мэта работы такой камісіі — стварыць план манументальнай прапаганды, разлічаны на 10—20 гадоў.

Варта адзначыць, што беларускім мастакам ёсць чым ганарыцца сёння.

Заслугоўвае ўвагі роспіс з уважлівым выкарыстаннем грамадзянскай тэмы, выкананы народным мастаком БССР М. Савіцім у Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. За гэтую работу мастаку прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР. М. Савіцік на практыцы даказаў, наколькі неправамерна размежаванне жанраў мастацтва, спецыялізацыя ў плане «манументальнае — манументалістам, станковае — станкавістам».

Удала вырашаны мастаком А. Кішчанкам комплекс гасцініцы «Турыст», куды ўключана афармленне дапаможных памяшканняў, залаў рэстарана, фасада. Улічваючы назвы вуліц, якія нясуць памяць пра партызанскі рух (вуліца імя Казлова і Партызанскі праспект), аўтар у мазаічным лане звярнуўся да тэмы партызанскага руху на Беларусі.

А вось работа таго ж аўтара ў інтэр'ерах «Маяк», выкананая ў тэхніцы зграфіта. І цяпер выклікае спрэчку як сярод гледачоў, так і сярод мастакоў. На маю думку, калі твор выклікае спрэчку, значыцца, ёсць у ім станоўчы вартасці, але адначасова ёсць і такое, ад чаго ў далейшым, відаць, трэба адмаўляцца. Што датычыць самой работы, то яна задумана цікава па тэме, па матэрыялу, і тое, што яна не дзе ўскладнена-арнаментальная, магчыма, і робіць цяжкім яе ўспрыманне. Але ж выкарыстаны мастаком прыём, у прыктыцы, правамерны. Іншая справа, што заўсёды трэба дакладна ведаць, дзе будзе размешчаны твор, у якім асяроддзі, таму што няўвага да гэтай акалічнасці прыводзіць мяржа кажучы, да ўсялякіх непараўменняў.

Цікава працуе ў жанры манументальнага жывапісу мастак У. Стальмашонак. Адна з яго апошніх работ — вітраж для санаторыя «Беларусь» у Місхоры, дзе даволі цікава зыкарыста гераальдыка, якая дазволіла павялічыць тэму Беларусі.

Удалым аказалася і калектыўная работа — Палац культуры хімікаў у Светлагорску (мастакі А. Паслядовіч, У. Стальмашонак, В. Сакненка, Г. Вашчанка).

...Я гаварыў пра горад палкам. Але на чалавеча робяць уплыў і асобныя ансамблі, будынкі, вуліцы.

У прыватнасці, палац культуры таксама па-свойму робіць уплыў на густ і этыку чалавека. Раскажу адзін эпізод, які мне «ўрэзаўся» ў памяць. У пачатку мінулага года адкрыўся Палац культуры ў Светлагорску. Асабіста я вельмі доўга рыхтаваўся да роспісу ў ім, праца-

ваў амаль тры гады. Работа ўдалася, як здавалася мне. Але ж я не ведаў, як да нашай работы аднесліся светлагорцы. І вось амаль што праз год сабраліся таварышы-мастакі, некалькі мастацтвазнаўцаў і накіраваліся ў Светлагорск. Усю дарогу не пакідала пачуццё трывогі — амаль год я не бачыў работу. Як паставіцца да яе мае калегі? Як я сам з ёю сустрэнуся? Як яна захавалася? Пад'ехалі да палаца. Людзей у гэты час там было мала, і мы, не распранаючыся, увайшлі ў памяшканне і сталі падыходзіць да лясціцы. Тут нас спынілі словамі: «Таварышы, вы куды гэта зайшлі ў верхнім адзенні? Не забывайце, што знаходзіцеся ў Палацы культуры...» І нягледзячы на строгасць заўвагі, чуць яе было прыемна.

...Ці не таму ў пэўнай меры заводскія і сельскія клубы ўдастойваюцца меншымі назвамі палацаў, што іх змест узбагачаецца творами выяўленчага мастацтва. У гэтым выпадку палацы нашы яшчэ больш актыўна ўплываюць на фарміраванне ў чалавеку добрага густу.

Ва ўсякую эпоху архітэктурна вызначала пакаранасць пластычных мастацтваў. Я маю на ўвазе характар, стыль. Так, у апошнія дваццацігоддзе адбыліся рэзкія змены ў накіраванасці архітэктурны.

Пасля адмаўлення ад прамернасцей у архітэктурны мы падчас дайшлі не да прастаты, а да спрошчанасці. Аднавядна і ў манументальным мастацтве — замест прастаты з'явілася спрошчанасць паянцёў. Таму часам браў верх не стыль, а стылізацыя. І як вынік — пачалі ўзнікаць творы павярхоўнага характару і ў сэнсе вырашэння тэмы, і ў сэнсе знешніх прыёмаў. Больш дакладна: з'явілася падмена зместу прыёмамі. Гэта — хвароба росту. Атрымалася так, што манументальны жывапіс не дапамагаў, не ўзбагачаў змест архітэктурны, а проста «іграў ва унісон» і ніякіх эмоцый не выклікаў.

Паколькі ўсё гэта мы навучыліся разумець, паколькі ўсведомляем складанасць вырашаных і невырашаных праблем, пастолькі манументальнае мастацтва ў нашы дні робіцца ўсё больш сур'ёзным і глыбокім, пастолькі і задачы свае яно пачынае выконваць больш правільна. Гэта датычыць і развіцця манументальнага мастацтва Беларусі.

Гутарку запісала
З. ЛАТУН.

Горад, у якім мы жывём... Бясспрэчна, яго аблічча робіць уплыў на фарміраванне звычак, выходзіць эстэтычны густ... А манументальны жывапіс стварае пэўны настрой, калі хочаце, абавязвае чалавека да тых або іншых паводзін.

Старажытны Віцебск, Мінск, Магілёў, Гродна... У нас любяць гэтыя гарады. А ці ведаем мы, напрыклад, гісторыю Мінска. Вось пра гэта і трэба падумаць мастакам-манументалістам.

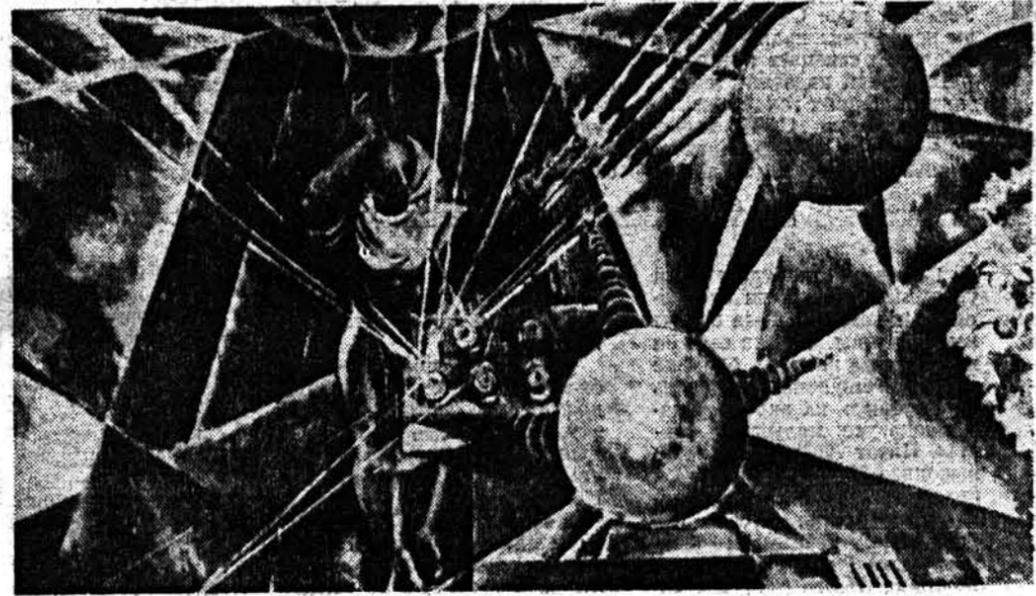
Узяць хоць бы такую тэму, як рэвалюцыйны падзеі ў горадзе. Гэтая тэма пэўным чынам звязана з плошчаю імя Мяснікова... У працэсе работы па афармленню плошчы будзе высвятляцца, у якую форму адлюстравання ўсё гэта выльецца — ці будзе гэта скульптура, ці мазаіка, ці вітраж...

А вось яшчэ адна тэма — падпольная барацьба мінчан у час нямецка-фашыскай

акупацыі... Прыязджае чалавек у горад упершыню. Ён шмат чуў пра яго гераізм, але нам цяжка паказаць, дзе і якія падзеі адбываліся. Вельмі важна, каб гэтая тэма знаходзіла больш актыўнае адлюстраванне не толькі ў мемарыяльных дошках, але і ў афармленні вуліц, плошчаў, інтэр'ераў...

А наколькі важная тэма — сучаснае наша жыццё! Тут ёсць усе магчымыя прадугледзець загадзя сюжэты і характар будучых мемарыяльных твораў у іх сувязі з архітэктурай.

Зразумела, працэс за ўсё размясціць усё так, нібыта ты прыйшоў на пустое месца, аднак нельга не думаць аб цэласнасці аблічча горада, у якім мы жывём, аб яго гістарычных ансамблях, аб яго месцы ў культурнай

РОСПІС ПАЛАЦА КУЛЬТУРЫ У СВЕТЛАГОРСКУ.

УБАЧЫЦЬ ДЗІЎНАЕ

Свет пейзажаў Г. Кузняцова — іскрывы і паэтычны. Калі глядзіш на палотны мастака, узнікае пачуццё ўзнёсласці.

— Кожнае месца на зямлі, нават пустыня, — цудоўнае для чалавека, які ўмее бачыць, — паўтарае Генадзь Васільевіч словы вядомага журналіста Васіля Пяскова.

Такім цудоўным месцам на зямлі для самадзейнага мастака стала Навагрудчына. Цудоўнае — само жывіцё, малюшчыя і непаўторныя фарбы роднага краю. І ўсё ж не гэтая гэта прастая справа — убачыць прыгожае. Спаецці гэтую вялікую навуку — навуку бачыць — можа толькі чалавек плычы, захоплены, зачараваны.

...Пачалося ўсё гадоў дваццаць назад. З вялікім жадан-

нем, маладым творчым запалам браўся тады новы загадчык аддзела культуры Навагрудскага райвыканкома Генадзь Васільевіч Кузняцоў за правядзенне культурна-асветнай работы ў раёне. Не хапала спецыялістаў. Беднай была база ўстаноў культуры. Працаваць даводзілася шмат.

— А тут яшчэ... І трэба ж было тутэйшаму мастаку Пятру Пракоф'евічу Каўцэвічу запрасіць аднойчы Кузняцова на эпізоды. Намалюваў я тады свой першы пейзаж і калі прааналізаваў яго там жа, у полі, дык расчароваўся і выкінуў — уславінае Генадзь Васільевіч. — Думаў, што ніколі больш не возьму аловак, пендзаль у рукі. Узяў! Пачаў сістэматычна, пастойліва займацца. І вось, бачы-

це, і сёння мяне не пакідае тое палкае захопленне жывапісам.

Мастак імкнецца адлюстраванне ў сваіх творах прыгажосць роднага краю, непаўторнае характэрнае наваколле, радасць, героіку працы. Сярод такіх работ Кузняцова можна назваць палотны «Калгаснае поле», «Восень», «Помнікі старажытнасці», «Навальніца», «Першы снег» і іншыя.

— Бліжэй за ўсё мне пейзаж, — раскажае Генадзь Васільевіч. — Думаю, што апошнія палотны найбольш удалыя. Ля Гарадзецка я напісаў пейзаж «Лубін ціце».

Цяпер самадзейны мастак працуе над трыма новымі карціцамі. Першы пейзаж — восеньскі. Тут мастак паказвае калгаснае поле пасля

ўборкі збажыны, на падсеяных травах — калгасны стаг.

Другі пейзаж — «Навагрудчына». Гэта палатно велічнае, эпічнага плана. Трэцяе — «Першы снег». На фоне апошняй лістоты палаючай, як факел, восені — першы снег зіхаціць, пераліваецца...

У апошні час Г. Кузняцоў захапіўся таксама чаканкай. Ёсць у яго і некалькі мазаічных работ.

— Зрабіў пакуль што каля дзесяці работ. У мінулым годзе з маіх чаканак адабраў на абласную выстаўку народнай творчасці, — гаворыць ён.

Маладосць Генадзя Васільевіча, як і большасці яго ровеснікаў, абпалена вайною. Вярнуўся ён з фронту цяжка паранены. За мужнасць і гераізм, праяўленыя ў баіх з

фашыстамі, узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны I і II ступеняў, пяццю баявымі медалямі. 18 год працаваў загадчыкам аддзела культуры ў Навагрудку, два гады — сакратаром партарганізацыі Навагрудскага завода металавырабаў. Цяпер па стану здароўя — на пенсіі. Але яго можна часта бачыць за мальбертам у горадзе, у ваколіцах Навагрудчыны.

Адкуль жа ён чэрпае сілы, натхненне?

— Што мне дае жывапіс, мастацтва? — як бы перапытае Генадзь Васільевіч. — Перш за ўсё тут я знаходжу вялікае маральнае задавальненне. І другое: калі на выстаўцы экспануюцца твае работы і гледачы адыходзяць ад іх эстэтычна ўзбагачанымі, задаволенымі, хочацца яшчэ больш плённа працаваць.

А. САКАЛОУ.

ГЭТЫ БУДЫНАК пакуль што — на кульмане, у майстэрні архітэктараў.

Перш чым падвесці апошнюю рысу, у прамым і пераносным сэнсе, аўтары праекта будынка Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР удакладняюць, якім павінен быць колер панелю, мэбля, заслоны, прадумваюць форму свяцільнікаў.

У глядзельнай зале, разлічанай на 800 месц, плануецца дэкаратыўная атынкаўка, калоны з крышталёвымі бра, мэбля з цёмнага дрэва і залацісты аksamіт. У тэатры аперэты павінен панаваць настрой урачыс-

У МАЙСТЭРНЯХ АРХІТЭКТАРАЎ

тасці, заўсёднага свято.

Архітэктары «Мінскпраекта», якія праектавалі памяшканне тэатра, прадугледзелі шмат выгод: эркерную з накладным колам, рухомую падлогу над аркестравай ямай, якая дасць магчымасць пры неабходнасці павялічваць сцэну. Акрамя таго, памер сцэны і спецыяльная заслона дазваляць больш разнастайна арганізоўваць спектаклі.

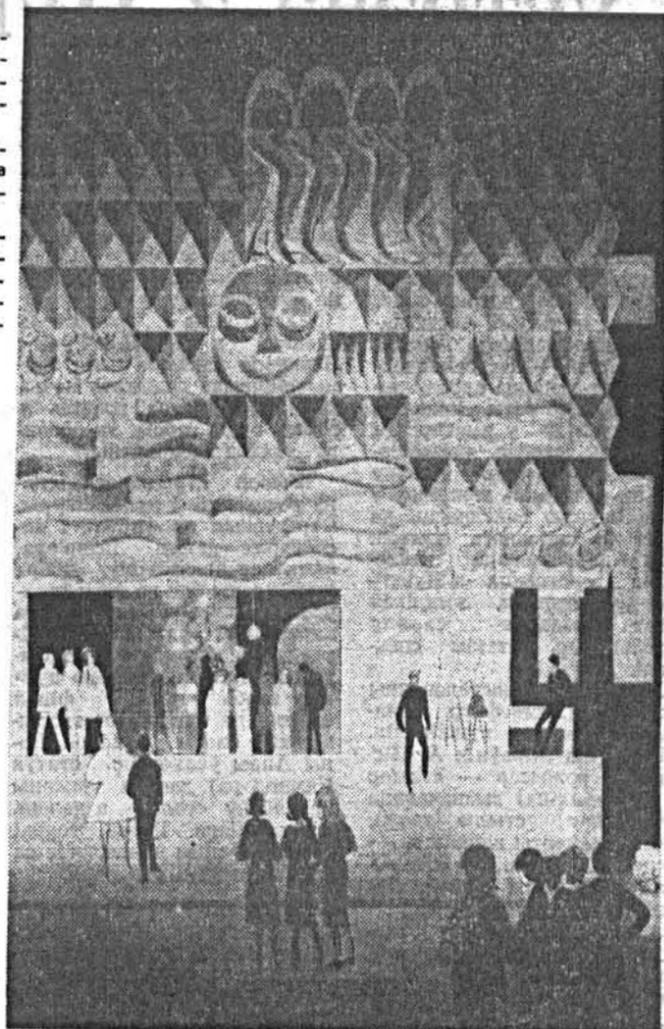
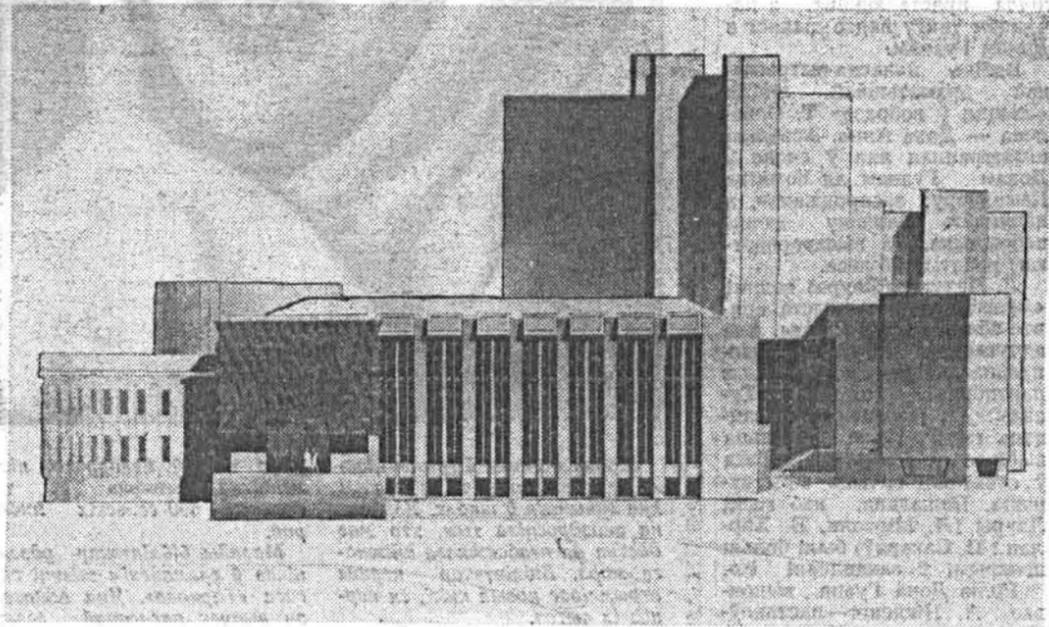
Будынак тэатра будзе выкананы з матэрыялаў самай высокай якасці — граніту, марму-

ру. Для аздобы пойдзе каляровая плітка, вітражы з чаканкай, якія дададуць жывапісны шрых у скульптурны аб'ём.

Вакол тэатра, на плошчы каля трох гектараў, плануецца разбіць зялёны сквер са спецыяльным асвятленнем.

Гэты палац уздымецца па вуліцы імя Нагіна, побач з Мінскім тонкасуконным камбінатам. Аўтары праекта: А. Ткачук, У. Терноўскі, У. Кацнельсон.

Фота А. ЗМІТРОВІЧА.

ПАРТЫЗАНСКАЯ БЫЛЬ

У Маскве, у выставачнай зале на Кузнецкім мосце, адкрылася экспазіцыя работ мастакоў — ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, прысвечаная святу Перамогі. У ёй удзельнічае больш як дзвесце майстроў пэндзля і раца.

Цікавыя творы паказвае

былі беларускі партызан Н. І. Абрывба. Ён ваяваў у віцебскіх лясах, яго добра ведаюць у Дзельні, Сянно, Ушачах. Многія творы мастака прысвечаны подзвігам герояў-партызан, раскажваюць аб былых баях і паходах.

ВЕРНАСЦЬ СЦЭНЕ

У Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР адкрыта выстаўка работ маладога тэатральнага мастака Яўгена Ждана, знаёмага глядачам па спектаклях «Пасля балю», «Фаўст», «Бахчысарайскі фантан», «Трыстан і Ізаolda», «Русалка». Прадстаўленыя эскізы дэкарацый, касцюмаў мастака.

Першая ўжо работа

Я. Ждана на беларускай сцэне — афармленне балета Г. Вагнера «Пасля балю» — прынесла яму поспех. На гастроллях тэатра ў Маскве летам 1971 года эскізы выпускніка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Я. Ждана былі адабраны для выстаўкі маладых тэатральных мастакоў у Маскве.

БЕЛТА.

УЗНАГАРОДЫ ЮНЫМ

Нядаўна члены гуртка выяўленчага мастацтва Аршанскага дома піянераў атрымалі запрашэнне прыняць удзел у чарговым міжнародным конкурсе дзіцячага малюнка.

Такога гонару юныя мастакі з Оршы ўдасцюны не ўпершыню. Лаўрэаты рэспубліканскіх і ўсесаюзных конкурсаў, яны былі ўдзельнікамі VI міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка, які праходзіў у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы. У

ГДР былі адпраўлены дзве работы: «Партрэт Героя Савецкага Саюза Зіны Партновай» — лінагравюра Васі Васільева і пано Любы Буглак і Ларысы Каваленкавай «Дружба».

Абедзве работы карысталіся вялікім поспехам у гледачоў і адзначаны ганаровымі граматамі, а гурток Аршанскага дома піянераў, якім кіруе М. Кахановіч, — узнагароджаны медалём.

Н. АЛЯКСАНДРАЎ.

Па слядах выступленняў «Літаратуры і мастацтва»

«ШТО ПАКАЗАЎ КОНКУРС»

Пад такім загаловам у газеце «Літаратура і мастацтва» за 1 сакавіка было надрукавана пісьмо старшага выкладчыка Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага Б. Нічкова. У ім гаварылася аб некаторых праблемах, звязаных з падрыхтоўкай спецыялістаў па духавой музыцы.

Пісьмо было накіравана на разгаворнае ва ўпраўленне навуковых устаноў, вучэбных прадпрыемстваў і надраў Міністэрства культуры БССР. Ян паведамаў нам намеснік начальніка ўпраўлення Т. Н. Волкаў, Міністэрства культуры БССР

прыняло шэраг мер, якія накіраваны на палепшэнне падрыхтоўкі выканаўцаў на духавых інструментах.

Пастановай калегіі Міністэрства культуры БССР «Аб палепшэнні прафесійнай вучэбнай дзейнасці ў музычных школах рэспублікі» вырашана ў бліжэйшыя гады адкрыць класы струнных народных, смычковых і духавых інструментаў ва ўсіх музычных школах рэспублікі. Павялічвацца прыём навучанцаў на аддзяленні духавых інструментаў музычных вучылішчаў.

«ЖЫВАЯ» ГЛІНА

А. Н. КИСЕЛЯ.

У Столінскім раёне ёсць вёска Гародная. Сямі ганчарнымі вырабамі яна славілася з незапамятных часоў. Пры раскопках старажытных земляных умацаванняў, непадалёку адсюль, археолагі знайшлі сляды стаянкі першабытных людзей і... ганчарных печы, якімі карысталіся некалькі тысяч гадоў назад.

Размешчана сяло на пячаным паўвостраве. Побач — Марочная, балотная лагчына. Гэты куток Палесся здаўна прыцягваў людзей цудоўнай глінай.

Посуд, зроблены з яе гародненскімі майстрамі — лёгкі, тонкі, зручны і трывалы. Прафесія ганчара ў вёсцы перадавалася з пакалення ў пакаленне. Звычайна з маленства хлапчук спасцігаў таямніцы ганчарнай навукі. Чацвёрта раз з бацькам вазіў ён па балотных накатах і пячаных дарогах Палесся гаршкі на кірмаш. Гародненцаў можна было сустрэць у самай глухой палескай вёсцы, за дзесяці або сотні вёрст ад роднага дома.

Толькі пры Савецкай уладзе атрымалі гародненцы права «людзьмі звацца». Цяпер Гародная — цэнтр калгаса «Зара». Тут працуе лепшы ў рэспубліцы калгасны цагельны завод. А ганчары аб'ядналіся ў арцель. І іх вырабы карыстаюцца вялікай папулярнасцю.

Мы ў майстэрні Андрэя Нікіфаравіча Кіселя. Ён працуе

ад Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. На лаўках, сталё, падлозе — на спецыяльна надвешаных пад столлю дошках — усюды стаяць свежыя, вільготныя яшчэ жбаны, кубкі, ліскі, таралачні.

Сам гаспадар спецыяльным інструментам стругае на тоненькіх стужках вялізныя камяні гліны. Неўзабаве Андрэй Нікіфаравіч садзіцца за ганчарнае кола.

Пад чуйнымі рукамі майстра гліна пераўтваралася ў прыгожы посуд. Надсохне ён, пасля абпалення яго ў печы, і кожная гаспадыня з задавальненнем возьме сабе ў хату.

Калгас намнога аблегчыў ганчарам работу. Цяпер ім не трэба клапаціцца пра тое, дзе дастаць дровы для абпалу, як прывезці гліну, як працаць посуд. Ганчарныя кругі круціць электрычнасць, гліну наляпаюць экскаватары. Калгасная арцель за месяц выпускае некалькі тысяч штук посуду.

Прадунцыя не залежаеца на прылаўках магазінаў. І ў гэтым вялікая заслуга вопытных калгасных майстроў —

Нікіфара Васільевіча Сянько, Іосіфа Мікалаевіча Фімона і многіх іншых. Вырабы гародненскіх умельцаў часта дэманстраваліся на рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках, становіліся абыццём атрымалі яны і ў Польшчы.

Праўда, у калгаснай арцелі ёсць і свае цяжкасці. Напрыклад, не заўсёды можна дастаць глазур, якая прымяняецца пры абпале посуду. Няма ў калгасе і цвёрдага дагавору з гандлёвымі арганізацыямі. Таму іны раз даводзіцца калгасным спецыялістам шукаць магазіны, якія б згадзіліся прадаваць іх посуд.

Тым не менш, гэтыя часовыя цяжкасці былі б лёгка пераадолены, калі б Пінская фабрыка мастацкіх вырабаў падтрымлівала цесную сувязь не толькі з падомнікамі, але і з калгаснай арцелью. Краўніцтва яе трэба было б узяць над усёй ганчарнай вытворчасцю шэфства ці стварыць у Гароднай «свой філіял», у якім аб'ядналіся б і падомнікі. Такое пажаданне выказалі гародненскія ганчары.

Д. ЛУПАЧ.

Посуд, зроблены ў Гароднай.

Сустрэча з Пушкіным

Народны тэатр Палаца культуры Віцебскага ўпраўлення бытавога абслугоўвання паставіў спектакль «Каменны гасць». Прэм'ера прысвечана 175-годдзю з дня нараджэння вялікага рускага паэта А. С. Пушкіна, якое неўзабаве будзе адзначацца ў нашай краіне. З драматычнай пазы мы сустракаемся, на жаль, не вельмі часта нават на прафесійнай сцэне, тым больш — на самадзейнай. І тут хочацца адразу адзначыць, што гэты складаны твор атрымаў у аматарскім спектаклі цікавае рэжысёрскае вырашэнне. Скажу больш, спектакль выклікаў у мяне пэўную зацікаўленасць да калег з народнага тэатра, якім пашанцавала непасрэдна сустрэцца з Пушкіным-драматургам, выклікаў нават жаданне самому ўдзельнічаць у такім спектаклі.

Агульны пастанавачны малюнак і атмасфера спектакля сапраўды пушкінскія. Пастаноўка (рэжысёр — А. Нісневіч, рэжысёр — стажор Т. Саланініна) вызначаецца адчуваннем стылю твора. Усе кампаненты відовішча — касцюмы, святло, музыка — суладныя паміж сабой. Лаканічныя мізансцэны атрымаліся выразнымі і ёмістымі. Вершаваны тэкст ролей большасцю выканаўцаў перадае малюніча і пераканальна.

Пастаноўшчык адразу ўводзіць гледачоў у эмацыянальны настрой «маленькай трагедыі». Зроблены вынаходлівыя пралог, у якім мы бачым дынамічны мікра-сцэны з жыцця герояў «Каменнага гасця». Адначасова гэта і «прадбачанне» Донам Гуанам таго, што наканавана яму лёсам.

Пачынаецца спектакль сцэнай, у якой Дон Гуан і Лепарэла чакаюць каля брамы Мадрыда надыходу ночы, каб непрыкметна трапіць у горад, куды герою, як забойцу, уваход забаронены.

Жывой атрымалася сцэна вечарыні ў пакой Лауры. Стрыманыя на фарбах і аксэсуарах дэталі інтэр'ера, эфектнае асвятленне, добра пастаўлены бой на шпагах — усё гэта спрыяе раскрыццю характараў удзельнікаў эпизоду. Бясспрэчным дасягненнем пастаноўкі, на маю думку, трэба лічыць фінал спектакля: тут замест традыцыйнай сцэны (у пакой Доны Анны ўваходзіць статуя Камандора) даецца запісаны на плёнку «голас», а далонь самога Дона Гуана толькі асвятляе, нібы выходзіць са змрок, прамень ліхтара.

Шмат цікавых знаходак у выканаўцаў спектакля, хоць яны ў сваёй большасці маюць вельмі малы «тэатральны» стаж. Так, А. Дасужаў (Дон Карлас) добра адчувае

характар героя, ён стрыманы і нават далікатны ў сваіх заяцаннях да Лауры, тэмпераментны пры сустрэчы з Донам Гуанам. Малады артыст-аматар трымаецца на сцэне ўпэўнена. Ён шчыры ў сваіх адносінах да сцэнічных (значыць, і жыццёвых) абставін, умее слухаць партнёра.

Цікавы накід вобраза Лепарэла дае В. Дарафееў — таксама малады аматар тэатра. Сакавіта малое ён аблічча прасталюдзіна, з пачуццём такту выдзе дыялог з Донам Гуанам.

Вабіць цэласна-вытрыманай драматычнай лініяй «жыцця ў вобразе» Т. Собалева — Дона Анна. Асабліва шматгранная яна ў сцэне з Донам Гуанам ля помніка Камандору: засяроджаная, з пачуццём абавязку жонкі нябожчыка, з высакародствам роздуму аб лёсе.

Л. Чачуха (Лаура) вельмі «музычная», яна чыста спявае абедрэ песні Лауры. Але адчуваецца пэўная рацыянальнасць у паводзінах з партнёрамі — Карласам і Гуанам. Ды гераніі васемнаццаці гадоў, і яна адвольна выбірае сабе каханых. Гэта ў спектаклі гучыць прыглушана. Пажадана, каб гасці Лауры (Л. Мірзаян, Б. Харлан і П. Сахараў) былі больш шчырымі ў захапленні ёю.

Ролю Дона Гуана выконвае А. Нісневіч — пастаноўшчык спектакля. Яго герой тэмпераментны, але яму часам нестае «высакародства» іспанскага гранда.

Нататкі гэтыя пішучца па свежых слядах — спектакль толькі ўбачыў святло рампы і яшчэ будзе ўдасканальвацца. Яму трэба набыць большую яснасць і свабоду дзеянняў у ігры нават тых выканаўцаў, якія цяпер выглядаюць больш упэўненымі, чым іх калегі, а ўсім занятым у спектаклі варта беражліва захоўваць адчуванне пэтычнай узнёсласці пушкінскага слова аб вялікім каханні, яго радасці і трагедыінасці. Гэта забяспечыць спектаклю доўгае сцэнічнае жыццё.

М. ЦІШАЧКІН,
артыст Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Януба Коласа.
На здымку — сцэна са спектакля «Каменны гасць».
Фота М. МІХАЙЛАВА.

Любой да кнігі ў Ірыны Масла нарадзілася яшчэ тады, калі яна вучылася ў школе. Дзяўчына зайздросціла тым, хто мае доступ да неабсяжнага кніжнага мора. Бібліятэкар першы атрымаў для яе новыя кнігі, ён першы іх чытае.

І дзяўчыне пашанцавала. Неўзабаве пасля атрымання атэстата сталася Ірыну прызначылі загадваць Няцэцкай сельскай бібліятэкай Лідскага раёна. На паліцах бібліятэкі звыш тысячы кніг, сярод іх я-

мала твораў беларускіх пісьменнікаў. Чытаюць іх тут больш як 550 сельскіх жыхароў.

Малады бібліятэкар удзельнічае ў грамадскім жыцці саўгаса «Гарнова». Яна адказвае за выпуск нацыянальнай газеты «За ўраджай», выпускае «бывалы лісткі».

Ірына Масла — ваяка сельскай моладзі, яе выбралі сакратаром камсамольскай арганізацыі аддзялення «Нячэна».

Фота А. СТАДУБА.

ПІСЬМО У РЕДАКЦЫЮ

СВОЕАСАБЛІВАСЦЬ АРЫГІНАЛА? ТАК!

Усё больш твораў беларускай літаратуры выдаецца на замежных мовах. Нашы выдавецтвы для гасцей рэспублікі выпускаюць каларовыя шматмоўныя буклеты, альбомы, паштоўкі. Аднак у гэтых выданнях частую дапускаецца няправільная перадача беларускіх імён, назваў гарадоў і вёсак. Так, напрыклад, у перакладах на англійскую мову часта сустракаем: Ivan Skrigan, Arkady Kuleshov, Tetka. Кожны, хто хоць крыху ведае беларускую і англійскую мовы, зразумее нават з гэтых прыкладаў, што тут няправільныя і гучанне, і напісанне.

Беларускія імёны ў розных іншамовных выданнях пішучца па-рознаму, даюцца розныя ініцыялы да прозвішчаў. Мы можам сустрэць I Frantishek Skorina, I Francisk Skorina, I Francisk Skarina.

А ўжо Цётку дык і лепшы мовазнаўца не пазнае ў такім напісанні, як Tetka. Англічанін прачытае: тэтка. А ў некаторых перакладах прозвішча нашай паэтэсы і такое: Tuotka.

У канцы кожнага нумара часопіса «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі» змяшчаюцца сціплыя рэзюме на рускай і англійскай мовах. У гэтых рэзюме прозвішчы і імёны дзейчаў беларускай культуры і гісторыі ў перакладзе на англійскую мову гучаць не па-беларуску.

Цяпер спынімся на назвах

беларускіх гарадоў, мястэчак і вёсак, нашых рэк і азёр. Калі Гродна або Брэст гучаць, скажам, па-польску інакш: Grodno, Brześć, дык гэта можна зразумець — польскія мовазнаўцы тлумачаць такое напісанне традыцыйна. На працягу многіх стагоддзяў палікі так называлі гэтыя гарады, але навошта нам перакладаць іх спачатку на рускую мову, а пасля на англійскую, калі ёсць магчымасць дакладна перадаць на англійскай мове гэтае ж «Гродна», захаваўшы ў ім і фрыкатыўнае «г», і беларускі канчатак «а»? Можна прывесці мноства іншых прыкладаў. Вельмі немлагучна і ненатуральна гучыць пераклад назваў у буклетах «Byelorussia»: Vasilevicheskaya, Smolevicheskaya.

Навошта так перакладаць назвы беларускіх саўгасаў і калгасаў, электрастанцый?

Цяпер ва ўсіх краінах усё больш паслядоўна праводзіцца прынцып перадачы імёнаў і прозвішчаў, географічных назваў у іх нацыянальнай форме. І нам таксама трэба прытрымлівацца гэтага.

Можа варта скласці рэкамендацыі ці меркаванні па напісанню ўласных імёнаў, паслаць свой праект выдавецтвам, якія выпускаюць нашы творы на замежных мовах, выдаць слоўнікі імёнаў вядомых дзеячоў нашай культуры?

Л. МАРЦІНОВІЧ,
выкладчыца англійскай мовы
Мінскага дзяржаўнага
педагагічнага інстытута
замежных моў.

ВЕРНАСЦЬ ТЭМЕ

Народны тэатр Гродзенскага дома афіцэраў — малады творчы калектыў прысвечаны «Барабанчыца» па п'есе А. Салынскага «Лейтэнанты» А. Шинчука. «Не трывожся, мама!» Н. Думбадзе і шэраг канцэртных праграм выклікалі цікавасць у шматлікіх аматараў драматычнага мастацтва не толькі Гродна, але і працаўнікоў вёскі.

Нядаўна калектыў паказаў чарговую прэм'еру «Горкі хлеб ісціны» І. Стадніока. У гэтым сцэнічным творы расказваецца пра цяжкую работу нашых урачоў і медыцынскіх сёстраў у дні Вялікай Айчыннай вайны.

Спектакль пастаўлены рэжысёрам народнага тэатра І. Сідневым. Разам з самадзейнымі артыстамі рэжысёр правёў значную папярэднюю работу: былі сустрэчы з вэтэранамі вайны, перачытваўся, абмяркоўвалася мастацкія і дакументальныя творы, якія расказваюць аб стойкасці і мужнасці медыкаў у суровыя гады вайны.

П'есу «Горкі хлеб ісціны» рэжысёр прачытаў удумліва

і стварыў у садружнасці з мастаком Ю. Усцінавым сцэнічны твор, у якім праўдзіва адлюстраваны падзеі тых незабыўных дзён.

У спектаклі ёсць цікавыя вобразы. Гэта — генерал-лейтэнант медыцынскай службы, вядомы хірург Любаміраў, у ролі якога выступае А. Бараноўскі. У яго выкананні Любаміраў душэўны, чулы, інтэлігентны чалавек. Але ў яго не заўсёды хапае мужнасці прызнаць уласныя памылкі і недахопы. Цікавыя вобразы урачоў стварылі артысты-аматары В. Валосын, Т. Антанюк, Р. Швядзько.

Складаны ў спектаклі вобраз начальніка шпітала Ступакова. У першых сцэнах гэта дзелавіты ўрач. Але калі ён трапляе ў вяршніцкіх падзей, дзе паграбавецца дакладнасць вывадаў і рашэнняў, артыст Ю. Такароў бязлітасна выкрывае свайго героя, паказваючы сапраўдны твар Ступакова — бяздушнага кар'ерыста, які клапаціцца галоўным чынам пра асабісты дабрабыт. Яркае ўражанне пакідае

артыстка Г. Адамовіч. Яе Святлана — рашучая, шчырая дзяўчына, якая заўсёды ў цяжкую хвіліну прыйдзе на дапамогу чалавеку, што трапіў у бяду. З іншых выканаўцаў варта адзначыць В. Янушка і Г. Жук.

Ёсць у спектаклі недапрацоўкі. Вось адзін з прыкладаў. Пачынаецца бой на перэднім краі. Гітлераўцы інтэнсіўна абстрэльваюць акопы і дзяжка раніць лейтэнанта-разведчыка Савінава. Гэтай карціне, відавочна, не хапае шумавых эфектаў бою, знешні выгляд медробніцкаў, афіцэраў, салдат празмерна парадны. Некаторым выканаўцам, асабліва другарадных ролей, трэба звярнуць увагу на мову. Яна нярэдка бывае недакладная і павідае пачуццё незадаволенасці ў гледача.

Усе спектаклі народнага тэатра Гродзенскага дома афіцэраў прысвечаны ваенна-патрыятычнай тэме. І будучыя творчыя планы калектыву звязаны з драматычнай, якая ўслаўляе высакародную місію савецкага воіна — абаронцы міру ва ўсім свеце.

У. ДЗЕМІН,
артыст Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра.

ЧЫТАЧ ПАЗНАЕ ЦУДОЎНАЕ

Вось ужо два гады Свяцілавіцкая сельская бібліятэка Бялыніцкага раёна шмат увагі аддае прапагандзе літаратуры па мастацтву. Гэтай справе ў многім спрыяюць кніжныя выстаўкі і тэматычныя паліцы: «Мастацтва народаў СССР», «У свеце музыкі», «Ілья Яфімавіч Рэпін», «У свеце цудоўнага», «Пра актэраў і тэатр», «Майстры выяўленчага мастацтва», «Прыгожа аформлены тут рэкамендацыйныя спісы літаратуры: «У дапамогу эстэтычнаму выхаванню», «Наш зямляк Бялыніцкі-Біруля», «Жыццё ў мастацтве» і іншыя.

Загадчыца бібліятэкі Аляксандра Панцохова трымае цесную сувязь з мясцовай школай. Усе масавыя мерапрыемствы праводзяць разам з настаўнікамі. Вучні праслухалі гутаркі пра рускіх мастакоў і кампазітараў XIX стагоддзя, папулярныя песні з кінафільмаў. Цікавай была гаворка аб кампазітарах Савецкай Беларусі і лаўрэатах Дзяржаўнай прэміі БССР. А вечар «Музыка ў жыцці савецкіх людзей» прайшоў пры ўдзеле вучняў і выкладчыкаў музычнай школы раённага цэнтра.

Загадчыца аддзела мастацтва абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна Д. Сарокіна правяла ў сельскай бібліятэцы агляд «Лаўрэат Ленінскай прэміі спявачка Л. Зыкіна». Тут жа праслухалі пласцінкі з песнямі ў яе выкананні.

Бібліятэкарка ўмела прапагандуе выданні пра майстроў мастацтва нашай рэспублікі Ірыну Ждановіч, Яўгена Глебава, пра Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы і іншыя творчыя калектывы. Актыўныя памочнікі ў гэтай справе настаўнікі Г. Зайкоўская, Н. Самурына, піянерважатая С. Багамолава, педагогі музычнай школы Ф. Арлоўская і І. Каплан. Гутаркі аб новых кнігах часта суправаджаюцца праглядам тэлеперадач, часам скарыстоўваюцца грамзапісы.

У бібліятэцы каля 500 кніг па мастацтву. Іх ахвотна бяруць сельскія чытачы.

Свяцілавіцкая сельская бібліятэка робіць карысную справу. Яе клопат аб выхаванні эстэтычнага густу чытачоў варты увагі.

С. ФРЭНКЛАХ,
загадчыца чытальнай залы
Бялыніцкай раённай
бібліятэкі.

БЕЛАЯ ВЕЖА СТАЛА МУЗЕЕМ

Завершана рэстаўрацыя помніка старажытнарускай архітэктуры — Камянецкай абарончай вежы. Тут акрыт філіял абласнога краязнаўчага музея. Яго экспазіцыя расказвае аб гісторыі заснавання Камянца і збудавання Белай вежы.

У канцы XIII стагоддзя, пасля аднаўлення разбураных татара-манголамі гарадоў Уладзіміра і Барэсця, князь Уладзімір Валынскі, аб якім сучаснікі гаварылі, як аб кніжніку і вялікім філосафе, для абароны сваіх уладанняў вырашыў пабудаваць рад умацаваных пунктаў на пазначаных граніцах. У гэтую глуш быў паслан «уж умелы, імен Алекс». У суправаджэнні мясцовых жыхароў ён падняўся на чоўнах па рацэ Лясной і выбраў зручнае для заснавання горада месца.

Тут і ўзвылі Камянецкі слуп (гэта летапісная назва вежы захавалася ў мясцовага насельніцтва да нашых дзён).

Тройчы асаджалі Камянец тэўтонскія рыцары, але тан і не змаглі авалодаць вяртаўнічай вежай.

Матэрыялы экспазіцыі расказваюць і аб іншых архітэктурных помніках Брэсцкай вобласці.

БЕЛА.

У НАС ёсць многа новых свят — прыгожых, па-веснавому светлых і радасных, якія даўно ўвайшлі ў побыт народа. А якое ж свята без песні ды баяна! Такого, відаць, не бывае.

А бываюць урачыстасці, галяўная геранія якіх — сама вялікае пясня. Менавіта такое незабыўнае і хваляючае свята — заключны канцэрт першага абласнога фестывалю фальклорнага самадзейнага мастацтва — адбылося ў Віцебску. Яго рыхтавалі ўпраўленне культуры аблвыканкома і абласны дом народнай творчасці, раённыя аддзелы культуры і РДК, работнікі сельскіх культасветустановаў. Ім актыўна дапамагалі мясцовыя партыйныя, савецкія і камсамольскія арганізацыі, кіраўнікі калгасаў і саўгасаў.

Сведкамі і гледачамі гэтай урачыстасці былі дзесяткі ты-

жай у сваёй непаўторнай красе. Упершыню перад узрушанай аўдыторыяй прайшло такое багацце народных талентаў. Зала бурна апладыбрала кожнаму нумару. На сцэне Матруна Лаўрэнтэўна Шчарбакова і Васіліса Цітаўна Магер з Аршанскага раёна. Жанчынам за шэсцьдзесят. Усё сваё жыццё яны пражылі ў вёсцы Пугля, тут зведалі і шчасце маладосці, і нягоды ваеннага лі-

ня, сумеўшыся, стаяць на авансэне. Па тварах прабягае ледзь улоўная ўсмішка, у вачах радасць. І раптам ба-дзёра загучала:

**Мы па ленінскай дарозе
Усё крочым уперод.
Перажыўшы ўсе трывогі,
Багацее наш народ.**

— Песні нашы ад бацькоў, ад людзей, ад свайго сэрца, — гаворыць Васіліса Цітаўна. — Іх не злічыць, як не злічыць зорак у небе,

У НЕТРАХ МУДРАСЦІ НАРОДНАЙ

У народзе жывуць нязгасныя скарбы характа. Паслухайце, як узнісла спявае хор пасёла Высокае «Песню пра Заслонава» — легендарнага партызанскага камандзіра. Многія ўдзельнікі хору былі народнымі месціцамі. Таму гэтая песня ім асабліва дарагая.

Этнаграфічны калектыву Вярэскага сельскага клуба Гарадоцкага раёна паназаў на абласным фестывалі свае тэатрылізаваныя вярчоркі. Жанкі спяваюць даўною песню пра цяжкую мінуўшчыну, пра перажытыя жыццёвыя нягоды. І, як заўсёды на вярчорках, адна песня змяняе другую. І нечакана ў песню ўрываецца віхура веселасці і запалу. Гэта Надзея Шаўня — загадчыца клуба — танцуе полечку, спявае час-

многа народных песень, сярод якіх сустракаліся і малавядомыя, якія вярта запісаць, уключыць у рэпертуар хораў і ансамбляў. Цікавую вясельную песню выканала, напрыклад, Марыя Уладзіміраўна Крупская — удзельніца мастацкай самадзейнасці Га-тоўшчынскага сельскага клуба Глыбоцкага раёна.

Калі б на свяце гаспадарыла толькі адна песня, гэта, мабыць, надало б яму нейкую аднастайнасць. Але гэтага не было. Побач са спевакамі з поспехам выступалі танцоры, паказалі сваё ўмельства і народныя музыкі.

Надзвычай уразіла Кавалёўская кадрыля. Цікавыя малюнак танца. Добра, што Кавалёўскі сельскі клуб Лёзненскага раёна здолеў прыцягнуць у самадзейны калектыву сельскіх механізатараў. Танцавалі трактарысты і іх жонкі.

Выступіла некалькі інструментальных ансамбляў. Лепшым з іх быў інструментальны ансамбль Груздаўскага сельскага клуба Пастаўскага раёна.

— Прыемна, што на гэтым фестывалі, — гаворыць пачасны госьць віцэаля, народны артыст СССР Генадзь Цітовіч, — песні гучалі менавіта так, як іх выконвае народ. Іх не прычэсвалі, не прыгладжвалі, нам дарагое іх першароднае характа. Больш сакавітыя і адметныя былі песні, якія выконваліся ва унісон. Задача падобных аглядаў у тым і заключаецца, каб спяваць невядомас, што не выконваецца па раддыё, што яшчэ не запета. Так паступова будзе ўзбагачацца рэпертуар самадзейных ка-

На ўсё наванолле славяцца спявачкі Матруна Шчарбакова і Васіліса Магер з вёскі Пугля Аршанскага раёна.

А гэта — «Дажынікі». Спявае этнаграфічны калектыву выхавалец-ляў дашкольнага камбіната папяровай фабрыкі Чашніцкага раёна.

сяч тэлегледачоў вобласці. Віцебская студыя тэлебачання вяла перадачу канцэрта з глядзельнай залы Палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання.

Самадзейныя спевакі, музыканты і танцоры не раз захаплялі гледачоў абласнога цэнтра. Але такі буйны агляд народных самацвэтаў Віцебшчыны праводзіцца ўпершыню. Упершыню шырокай нястрымнай плынію паліліся родныя мелодыі народнай песні, прастай, немудрагелістай, але такой пяшчотнай і прыго-

халецца. На іх добрых тварах нямала маршчынак ад хваляванняў, гора і цяжкіх страт. Але паслухайце, як па-маладому звонка і пранікнёна яны спяваюць:

**Узышло сонца над гарой,
Поле асвяціла,
А ў полі за ракой
Жыта каласілася.
Ураджай, наш ураджай,
Залатая ніва,
Добры будзе каравай,
Пшаніца урадзіла...**

Зала доўга не адпускала спявачак. Апладысменты, нібы марскі прыбой, шумяць і набіраюць сілу. А яны, сіціша-

тушкі. Дзіву даешся, адиуль у жанчыны столькі маладосці, энергіі. Удзельнічаюць у гэтым калектыве і Т. Самакалёва і Л. Шаронак.

Многа песень ведаюць сёстры Беранзічы — Зоя, Марыя і Галіна з Сенненскага раёна. Цудоўнае трыо. Спяваюць сугучна, зладжана. А вакальны ансамбль Верамееўскага сельскага клуба Дубровенскага раёна ўдала выканаў частушкі на сучасныя тэмы.

На сцэне трыццаць спявакоў з калгаса «Першае мая» Талачынскага раёна. Багатая і слаўная яго гісторыя. Неўзабаве яму спаўняецца пяцьдзесят гадоў. Сярод удзельнікаў ёсць і ветэраны, і маладзё, якая нядаўна прыйшла ў калектыву. Вось ужо чвэрць веку ўзначальвае хор вялікі аматар народнай песні Марыя Мікалаеўна Талашка. Гледачы цёпла вітаюць калгасных спявакоў.

На абласным фестывалі фальклорнага самадзейнага мастацтва было праспявана

лектываў. А свята віцэалянам удалося. За гэта ім вялікае дзякуй.

Канцэрт быў парэжысёрску добра прадуманы. З гэтым складаным абавязкам хараха справіўся заслужаны дзеяч культуры БССР Іван Серыкаў. Прыгожа аформіў мастак Яўген Блюмкін праграмкі, запрашалыяны білеты па канцэрт. А сціплае ўбранне сцэны дапамагло гледачам яшчэ лепш успрымаць характа свята народнай песні, музыкі і танца.

Заклучны канцэрт абласнога фестывалю фальклорнага мастацтва — своеасабліва генеральная рэпетыцыя перад рэспубліканскім аглядам сельскай мастацкай самадзейнасці, падрыхтоўка да якога разгарнулася цяпер у Прыдзвінскім краі.

Я. ДАНСКАЯ,

спец. карэспандант газеты
«Літаратура і мастацтва».
Фота М. ШМЕРЛІНГА.

Тан гуляюць «Вяселле» артысты-аматары Шумілінскага раёнага дома культуры.

АДАМ Пятровіч Татур — кавалер трох ордэнаў Чырвонага Сцяга, ордэнаў Айчынай Вайны I ступені і Чырвонай Зоркі. Жыве ў вёсцы Садкі. Пенсіянер. Некалькі гадоў перад тым, як пайсці на адпачынак, узначальваў філіял райпрамкамбіната ў суседняй вёсцы Стараца.

На яго руках, на твары былы франтавік беспамылкова пазнае следы апёкаў: Адам Пятровіч — танкіст з вялікай, складанай, поўнай драматычных падзей біяграфіяй. Яму і цяпер нярэдка сніцца апаленыя сонцамі і італьянскімі бомбамі ўзгоркі і аліўкавыя гаі Андалузіі і Каталоніі, чуюцца воклічы рэспубліканскіх салдат: «Віва, русо!», «Салют, камарада!».

...Па камсамольскаму набору Адам Пятровіч у трыццаці гады ў ліку васьмі сваіх аднавяскоўцаў быў прызваны ў армію. Трапіў у танкавую школу. У часці яго прызначылі камандзірам танка. Праз шэсць гадоў, калі з Пірэнейскага паўвострава данесліся трывожныя весткі аб фашысцкім мядзюжжы генерала Франка, Адам Пятровіч падаў на імя камандзіра палка рапарт з просьбай накіраваць у Іспанію. «Я сын працоўнага народа і хачу змагацца супраць фашызму, які імкнецца задупіць маладую рэспубліку братоў-іспанцаў», — пісаў ён у рапарце.

Ён добра помніць свой першы бой з фашыстамі на іспанскай зямлі.

— Гэта было ў лютым трыццаці сёмага года, — расказвае Адам Пятровіч, — фашысты кінулі супраць рэспубліканцаў буйныя сілы з мэтай перарэзаць дарогу Мадрыд — Валенсія, па якой сталіца атрымлівала прадукты, паліва, тэхніку. Бой з франкістамі прыняла інтэрнацыянальная брыгада Лукача. Ім прыдалі нашу танкавую групу. Ваў былі вельмі жорсткія, некаторыя населеныя пункты па некалькі разоў пераходзілі з рук у рукі. Танкавыя загоўдзі, якія нанеслі мы ў адзін з лютаўскіх дзён, вырашылі зыход бою — праціўнік, панёсны вялікія страты, вымушаны быў спыніць наступленне.

У сакавіку 1937 года на фронт прыбыў італьянскі спецыяльны корпус. Італьянцы мелі танкі. Праўда, іх ма-

шыны былі горшыя за нашы па ўзбраенню, манеўранасці. Як сёння памятаю сонечны халодны ранак, калі над ракой Эбро слаўся туман і з аліўкавых гаёў выпаўзалі варожыя танкі. Наш батальён рушыў насустрэчу. Пачаўся бой. Ад агню нашых гармат італьянскія танкі адразу загараліся. Праз якую гадзіну ўсё было скончана: на полі бою гарэла звыш трыццаці варожых машын. Як стала вядома пазней, ні адзін танк фашыстаў не вярнуўся цэлым

Але самыя вялікія выпрабаванні выпалі на долю Адама Пятровіча ў гады Вялікай Айчынай вайны. Ён дагэтуль памятае сваю першую сустрэчу з гітлераўскімі танкамі. Яго полк стаяў у абароне на Лужскім умацаваным участку каля горада Востраў. Лета, спека, конікі ў жыцце стракочуць, жаўрук вызвоўвае свае несні. Быццам і вайны няма ніякай. І раптам — трывога. Над прыціхлай зямлёй павіс тугі гул танкавых матораў, з за-

перайшоў у контратаку. Уперадзе рухаліся «тыгры».

— Мне з імі даводзілася сустракацца пад Курскам, — расказвае Адам Пятровіч. — І вось — новая сустрэча. Бацьку праз глядзельную шчыліну, як проста на маю машыну імчыць «тыгр». Фашыст мяне, напэўна, не заўважыў, бо адкрыў агонь па другой «трыццацьчацвёрцы», якая рухалася паралельна маёй, і падпаліў яе. Але і сам загарэўся ад прамога пападання

гналі танкі да берагу мора, знялі прапыленыя шлемы, абмыліся салёнай вадою, упершыню за шмат сутак марша і баёў па-чалавечы выспаліся. Васемнаццаць гадоў праслужыў Адам Пятровіч у танкавых часцях.

...Цяпер ён зусім цывільны чалавек, нават цяжка паверыць, што за яго знешняй сімпласцю, за «сялянскім» абліччам тояцца мужнасць, адвага бясстрашнага афіцэра-танкіста, які сотні разоў глядзеў у вочы смерці.

У Адама Пятровіча ёсць дзеці. Сын Эдуард пасля дэмабілізацыі з арміі працуе ў Капылі, дачка ўжо замужам, у яе свае дзеці — яго, Адама Пятровіча, унукі. І калі ён садзіць іх сабе на калені, часам думкі пераносцяць яго ў аліўкавыя гаі вакол невялікіх іспанскіх вёсчак. Перад ягонымі вачыма паўстае дзятва — басаногая гаманлівая, з бліскучымі, нібы спелымі алівамі, вачыма дзятва, што сустракала рускія танкі ўзнятымі над галоўкамі кулачкамі і звонкімі воклічамі «Віва, русо!»

Ён ведае, што следы ад гусеніц яго танка даўным-даўно сцерліся на пыльных каталонскіх дарогах. Толькі памяць аб беларускіх і рускіх хлопцах, што ішлі ў бой з фашыстамі, «каб зямлю ў Грэнадзе сцялнам аддаць», напэўна, не сцерлася ў тых колішніх басаногіх «камарада», цяпер ужо дарослых мужчын, як не можа яна сцерцца і ў Адама Пятровіча Татура. Бо такая ўжо яна, неўміручая памяць сэрца.

Міхась ТЫЧЫНА,
Капыльскі раён,
в. Садкі.

СУСТРЭЧЫ З ЦІКАВЫМІ ЛЮДЗЬМІ

І Мадрыд, і Порт-Артур...

на зыходныя рубяжы. Мой экіпаж у тым баі знішчыў тры машыны. А ўжо 12 сакавіка рэспубліканская армія перайшла ў контрнаступленне. Пры падтрымцы самалётаў наш танкавы батальён ішоў на востры атак. За тры дні баёў былі знішчаны рэзервы 3-й італьянскай дывізіі, а яшчэ праз некалькі дзён байцы брыгады Лукача не толькі нанеслі паражэнне дывізіі берсальераў «Чорнае поле», а і захапілі каштоўныя дакументы з разгромленага штаба.

Вярнуўся А. Татур на радзіму ў 1938 годзе і з радасцю даведаўся, што ў ліку ішых нашых «іспанцаў» узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

— А другі такі ордэн калі заслужылі? — пытаюся я. — Зімой саракавога года на Карэльскім перашийку. Я ўжо камандаваў узводам БТ-7. Пасіў на пятліцах тры кубкі — старшы лейтэнант.

Удзельнічаў у прарыве лініі Манергейма. Цяжка там даводзілася ўсім, у тым ліку і танкістам. Снег — у пояс, сунзельныя міныны палі. Нашы «бэтэшкі» часта садзіліся на «бруха». У адным баі мяне параніла. Гарэў у танку. Дзякуй сябрам, выцягнулі, толькі рукі апаліла. Пакуль падлячыўся ў шпіталі — і вайне канец.

лесу паказаліся лабатыя, з вуглаватымі вежкамі машыны. Савенкія танкісты, што стаялі ў засадзе, адкрылі па іх агонь. Нашы «трыццацьчацвёркі» тады знішчылі нямала гітлераўскіх танкаў. У тым першым баі Адам Пятровіч падбіў дзве варожыя машыны, але і яго машыну падпалілі. Давялося разам з пяхотай адыходзіць аж да Ноўгарада...

Вясною сорок другога года Адам Пятровіч атрымаў новенькі Т-34. Былі удалыя атакі, здараліся і няўдачы, калі ад батальёна заставалася тры машыны. Татура зноў параніла. Быў ён тады малады, раны загойваліся хутка.

У час Сталінградскай бітвы Адам Пятровіч стаў намеснікам камандзіра танкавай брыгады. З упартымі баімі ішла брыгада на захад.

На ўсё жыццё запомніўся Адаму Пятровічу бой на поўнач ад Кіева. Ноччу па пантоннаму масту брыгада пераправілася на правы бераг і на досвітку атакавала немцаў, якія перад гэтым беспаспяхова спрабавалі скінуць нашых пехацінцаў з плацдарма. Вораг неўзабаве падкінуў свежую танкавую дывізію і

нашага снарада. У тым баі мы знішчылі шэсць «тыграў», астатнія адышлі. За баі пад Кіевам мяне ўзнагародзілі трэцім ордэнам Чырвонага Сцяга.

Запомніліся Татуру цяжкія крывапалітныя баі на Сандамірскім плацдарме ў ліпені-жніўні сорок чацвёртага, дзе фашысты ўпершыню ўвялі ў бой «каралеўскія тыгры». Але і яны не вытрымалі агню нашых танкаў, гарэллі не горш звычайных «тыграў».

У маі сорок пятага брыгаду накіравалі на вызваленне Прагі. Рухаліся з баімі дзень і ноч. Перад горадам Врню наскочылі на засаду — пракляты «фердыманд» знянацку адкрыў агонь. Памятае Адам Пятровіч удар, гудзенне польмя і як нехта з членаў экіпажа выцягнуў яго, параненага і кантужанана, праз аварыйны люк. Двое толькі і упалелі з усёго экіпажа.

Пакуль падлячылі яго ў шпіталі — пачалася вайна з імперыялістычнай Японіяй. Пачаліся для Татура новыя баівы будні. Яго танкавы корпус, пераадолеўшы Хінганскі хрыбет, рухаўся маршам, збіваючы невялікія заслоны ворага. Цяжэй было пераадоляць горныя рэкі, сонкі. Дайшлі да самага Порт-Артура. Там далі апошні залп-салют з гармат у гонар перамогі. Потым пада-

ЗАПРАШЭННЕ ДА КОНКУРСУ

Дзяржаўны Камітэт Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі, Саюз пісьменнікаў і МУС БССР аб'явілі конкурс на лепшы кінасцэнарый аб дзейнасці беларускай міліцыі.

Конкурс ставіць сваёй мэтай стварэнне высокамастацкіх кіна- і тэлефільмаў, прывесчаных мужным салдатам паратку, іх самаадданай працы па ахове інтарэсаў дзяржавы праваю, гонару і годнасці савецкіх грамадзян.

Сцэнарый павінен адлюстроўваць гераічныя эпізоды з гісторыі беларускай міліцыі — удзел яе супрацоўнікаў у рэвалюцыйных падзеях і грамадзянскай вайне, барацьбе з кулацтвам, падзвігі ў гады Вялікай Айчынай вайны, поўныя прыгожай героікі сённяшня будні.

На конкурсе прымаюцца арыгінальныя сцэнарый поўнаметражных мастацкіх фільмаў, напісаныя ў любым жанры. У ім могуць прыняць удзел пісьменнікі, журналісты, кінадраматургі, супра-

цоўнікі органаў унутраных спраў і іншыя аўтары. За лепшыя творы ўстаноўлены прэміі ў размеры 1200 і 900 рублёў.

Удзельнікі конкурсу прадстаўляюць завершаны літаратурны сцэнарый поўнаметражнага мастацкага фільма аб'ёмам да 80 старонак машынапіснага тэксту. Сцэнарый, надрукаваны на машыныцы ў двух экзэмплярах, накіроўваць па адрасу: Мінск; вул. Карла Маркса, 12-а. Дзяржкамтэт СМ БССР па кінематаграфіі, з паметкай: «На конкурс».

Аўтар накіроўвае сцэнарый заказным пісьмом пад дэвізам. Да рукапісу павінен быць прыкладзены заклены канверт таксама пад дэвізам. У канверце ўказваюцца назва сцэнарый, прозвішча, імя, імя па бацьку, прафесія і дамашні адрас аўтара.

Конкурс праводзіцца па 10 красавіка 1975 года. Лепшыя кінасцэнарый будучы рэкамендаваны да пастаноўкі на кінастудыі «Беларусьфільм».

У ПЕСНІ—ДУША НАРОДА

Закончыўся першы рэспубліканскі агляд-конкурс народных хораў прафсаюзаў Беларусі, які працягваўся больш чым два месяцы. У ім прыняло ўдзел 28 калектываў, якія аб'ядноўваюць каля дзвюх тысяч самадзейных спевакоў. Дзесці лепшым хорам і ансамблям прысвоена званне лаўрэатаў з уручэннем дыпламаў і грашовых прэміяў. Прапаганцаваць гэтае рашэнне нарэспандэнт БЕЛТА папрасіў члена журы, дырыжора рэспубліканскага Дома мастацкай самадзейнасці Белсаўпрафа Н. Ф. Фёдараву.

Вось што яна расказала:

— Пачну з лаўрэатаў. Першых месц удастоены калектыву Палаца культуры будтрэста № 5 г. Мінска, мужчынскі хор Мінскага аўтазавода і харавая капэла Палаца культуры трактарнага завода. Гэтыя калектывы добра вядомы не толькі мінчанам. Высокая музычная культура, пастаянны творчы рост выканаўцаў даюць магчымасць ім уключыцца ў рэпертуар самых складаных песні, створаных для кору народам,

класікамі і сучаснымі кампазітарамі.

Журы прысудзіла першае месца таксама жаночаму вакальна-этнографічнаму калектыву «Лявоніха» з саўгаса «Сцяг Кастрычніка» Бярэзінскага раёна. Кіраўнік ансамбля Генадзь Яфрэмаў і ўсе выканаўцы беражліва захоўваюць і развіваюць пеўчыя традыцыі беларускага народа. Яны актыўна шукаюць і запісваюць старадаўнія песні, іх розныя

варыянты і адценні. Па самабытнасці і арыгінальнасці рэпертуару і манеры выканання гэты калектыв сярод прафсаюзных хораў і ансамбляў не мае сабе роўных.

У ходзе падрыхтоўкі да агляду — конкурсу хоры папоўнілі свае праграмы лепшымі творами кампазітараў Беларусі, іншых брацкіх рэспублік краіны, а таксама новымі работамі самадзейных аўтараў. Праўда, хацелася б пажадаць некаторым хорам часцей звяртацца да сапраўды народнай песні, больш настойліва шукаць яе ў сваёй вёсцы, раёне, вобласці, як гэта робіць бярэзінская «Лявоніха».

Першы рэспубліканскі агляд-конкурс народных хораў паказаў невычарпальныя магчымасці самадзейнай творчасці.

БЕЛТА.

Іван СКАЛА

Вядомы чэшскі паэт Іван Скала нарадзіўся 6 кастрычніка 1922 года ў Брандысе на Лабэ. Першы зборнік вершаў «Крэвіна» выдаў у 1946 годзе. У сваёй творчасці развівае традыцыі рэвалюцыйнай чэшскай паэзіі 30-х гадоў. Яго паэзія вызначаецца рэалістычным поглядам на жыццё, глыбінёй пачуццяў, метафарычнасцю.

Вершы для гэтай падборкі ўзяты са зборнікаў: «Ранішні поезд надзеі» (1958), «Вітаю вас, вочкі!» (1962) і «Пасланец прыходзіць пена» (1968).

ОДА

Слаўлю ранак, што тчэ залацістыя ўзоры на зялёным кіліме зямлі мгладой.
Слаўлю ранак, што выбег дзіцёнкам на ўзгорак, іскры кветак рассыпаў ружовай рукой.
Слаўлю ранак—пачатак працоўнага будня, звон пілы і кавальскага молата стук.
Слаўлю вёдры, што чэрпаюць свежасць са студні, слаўлю прагнуць ўвішнасць мазолістых рук.
Слаўлю пошум лясоў.
Слаўлю нівы і пожні.
Слаўлю мудрую ўпартасць няскораных рэк.
Слаўлю рост гарадоў.
Слаўлю вёсак заможнасць і цябе, вечна юны тварэц-чалавек.

Слаўлю моладзь—надзею і веру народа, пракладаць у нязнанья далі ёй след, адкрываць таямніцы кгадоўкі-прыроды, караваны ракет вясці ў зорны Сусвет.

Слаўлю аднасць працоўных усіх пакаленняў.
Слаўлю ранак бяхмарны планеты-Зямлі.
Слаўлю светлую мару, якою нас Ленін акрыліў, каб мы шчасце сабе здабылі.

ХАЦЕЎ БЫ БЫЦЬ...

Хацеў бы быць чымсьці такім,
без чаго ты не можаш абысціся,
без чаго не можаш нідзе і ніколі абысціся.

Хацеў бы быць соллю,
хацеў бы быць соллю твайго жыцця.

Хацеў бы быць соллю,
Што астаецца на тваёй скуры ў глыбокіх
порах,
калі пад жнівеньскай спякотаю ты згінаешся ў полі

ці, стомленая, раптам прысядзеш пад дрэвам на шурпаты камень.

Хацеў бы быць слязой на тваіх павеках,
і калі ўжо не змог быць першым дзіцячым
плачам,
які абмыў твае вочы першай чалавечай журбой,

хацеў бы быць слязой,
якая ў хвіліну шчаслівага трапятання збіраецца ў куточку твайго вока.

На ўсіх тваіх дарогах хацеў бы быць соллю,
што пакрывае робу марака пры кожным усплёску імклівай хвалі,
пры кожным парыве сырога і ўпартага ветру.

Хацеў бы быць тым салёным ветрам,
што табе прыносіць і мора, і далі, і сны адусюль, дзе мы не былі,
куды ніколі не заглядалі,
але дзе гэтак жа, як і ў нас, адразаюць лусту хлеба дрыжкай рукой.

Хацеў бы адлюстроўвацца ў крышталіку солі на анісавым мякшы твайго надзённага хлеба.
Хацеў бы быць соллю,
каб да апошняга дыхання не разлучацца з табой.

Хацеў бы быць соллю твайго жыцця.

АСЕННІ ВЕЧАР

Вечар асенні
зямлю накрывае зняцку гусіным крылом.
Вечар асенні...
І зноў нас загал юнацкі

узяў у палон.

Зноў твае мокрыя косы
сушу я ў гарачых далонях,
іх водар гшанічны
маю галаву зноў п'яніць,
каб потым, як пойдзеш
і зробішся мараю далёкай,
было мне чым дыхаць,
было мне чым жыць.

Песню спяваем без слоў мы...
Дзверы замкнуты знутры...
Стаім, прытуліўшы галовы...
За вокнамі плачуць вятры.

Песню спяваем без слоў мы.
Стаім ля акна.
Як сцяжок,
трапечка на голцы кляновай апошні барвовы лісток.

НЕЗАКОНЧАНЫ ВЕРШ

Хто з бляскам чыстых вачэй дзіцячых
у захапленні на свет глядзіць,
марскія хвалі ў крыніцы бачыць,
куды авечкі прыходзяць піць;

хто, узяўшы молат, адчуе ў ручцы
жывой бярозы цяпло і звон,
хто ў поўны фармул сухіх падручнік
кладзе фіялкі блакіт-агонь;

хто ў цэх прыносіць вясновай песні
пяшчоту-шэпт і грому медзь,
хто тройчы з попелу ўваскрэсне,
як птушка Фенікс, каб зноў гарэць;

каго каханне з ружовай цішы
іржышчам гоніць у вечны бой,
няхай вось гэты мой верш дапіша,
бо й верш задумаў я з ім і з ёй.

З чэшскай перакладу Хв. Жычка.

ЯСНЫ СВЕТАПОГЛЯД

Людвіг Рэн, адзін з лепшых прадстаўнікоў сацыялістычнай літаратуры ГДР, сустраўся на сваё 85-годдзе.

З гэтай нагоды можна многае сказаць пра заслугі светна вядомага пісьменніка, які не толькі сваёй літаратурнай творчасцю, а і дзейнасцю «ваўнічага гуманіста», як назваў яго Томас Ман, вучонага і палітыка ўказаў многім людзям шлях да святла.

Сын выхавальца прынца пры санскім двары Арнольд Фрыдрых Фіт фон Гольсенаў парваў з дваранствам, будучы гвардзейскім капітанам. У час першай светнай вайны ён зразумёў несумяшчальнасць гуманістычных ідэалаў з імперыялістычнай грабежніцкай вайной. Вывучыўшы права, эканоміку, геаграфію, археалогію і гісторыю мастацтваў, ён прыйшоў да высновы: «У Ангельска я знайшоў, нарэшце, мой філасофскі родны дом». Бойня, якую ў 1927 годзе венская паліцыя наладзіла рабочым-паўстанцам, была апошнім штуршком для пераходу да дзеяння. Над імем галоўнага героя свайго першага рамана «Вайна», аўтарства Людвіга Рэна пісьменнік у 1928 годзе стаў членам КПГ. Сакратар саюза пралетарска-рэвалюцыйных пісьменнікаў, аўтар шматлікіх праг. сіўных твораў, ён аказаў уплыў далёка за межамі Германіі. Раман «Вайна», у якім упершыню ў нямецкай літаратуры галоў-

ным героем стаў просты салдат і з грабежніцкай вайны быў сарваны арэол героікі, адразу пасля выхаду набыў сусветны поспех. Слова Людвіга Рэна набыло вагу на міжнароднай арэне.

Пасля ваяздан па Германіі, Італіі, Грэцыі, Турцыі і іншых краінах Людвіг Рэн едзе ў Расію. На волюце першай сацыялістычнай краіны ён хацеў упэўніцца ў правільнасці сваіх ідэй. Ён вяртаўся на радзіму захоплены і без асаблівага жадання, бо «хто ж хоча вяртацца з гэтай краіны ў сэннадзейнасць Еўропы?»

Рэпартажы аб гэтых паездках, гэтак жа, як і іншыя творы аўтара, былі спалены на істрах германскімі фашыстамі. Геатаўцы арыштавалі Рэна. Яго лёс быў такі, як і многіх іншых сумленных антыфашыстаў, але пісьменніку ўдалося ўцячы ў Швейцарыю. Неўзабаве яго можна было сустраць у Іспаніі ў якасці камандзіра батальёна імя Тэльмана і начальніка штаба II Інтэрнацыянальнай брыгады. «Мы, пісьменнікі, на фронце адклаці п'яро, бо не хочам больш пісаць гісторыю, мы хочам яе ствараць». Сведчаннем тых палзей была выдадзеная ў 1955 годзе кніга «Іспанская вайна», якая можа старонкай дыхаць ўпаўненасцю ў перамозе, нягледзячы на ваеннае паражэнне рэспубліканцаў. Потым пацягнуўся восьм гадоў эміграцыі ў Мексіцы разам з пісьменнікамі Аннай Зэ-

герс, Бода Узэ, Аляксандрам Абушам, Куртам Штэрнам і многімі іншымі. Дзейнасць на пасадзе прафесара гісторыі і моў Еўропы ва ўніверсітэце Марэла патхніла Рэна на стварэнне аднаго з найбольш паэтычных твораў («Марэла», 1950 г.).

Вярнуўшыся ў 1947 годзе ў Дрэздэн, Людвіг Рэн стаў дырэктарам Інстытута культуры, прафесарам антрапалогіі Тэхнічнага ўніверсітэта і членам Нямецкай акадэміі мастацтваў. Палітык у галіне культуры, ён, аднак, заўсёды заставаўся пісьменнікам. Назнашаны ў час вайсковай службы «маленькія запі-

сы» і дзённікі далі яму матэрыял для твораў, якія знайшлі чытачоў ва ўсім свеце. У 1963 годзе выйшаў раман «Інфляцыя» — заключная частка трылогіі («Вайна» — 1928 г.; «Пасля вайны» — 1930 г.). У 1957 годзе чытач атрымаў кнігу «З майго дзяцінства і юнацтва», аўтабіяграфічны твор, які можна лічыць працягам успамінаў аб юнацтве («Упадак дваранства» — 1944 г.). Адукацыйны і многія іншыя раманы, сіэны, пераклады, навуковыя даследаванні. Тут няма месца іх пералічэнню.

Творы Людвіга Рэна перакладзены на мовы Еўропы, на кітайскую і японскую. Яго творчасць прыцягвае цікавымі сюжэтамі і героямі, яснай і цвярозай манерай пісьма, паэтычнай пароднай

мовай. Дакументальным характарам сваіх твораў, пісьменнік імкнецца да дакладнасці ў перадачы гістарычных падзей.

У Людвіга Рэна шмат узнагарод. Але сам ён, аднак, лічыць самым дарагім прызнаннем — папулярнасць яго дзіцячых кніг, напісаных не так даўно. Кнігі «Трыні», «Негр Нобі», «Герні і сляны Азні», «Каміла» выйшлі велізарнымі тыражамі і часта перавыдаваліся.

«Я вывучаў многія галіны жыцця, — гаворыць Людвіг Рэн аб сваім жыццёвым шляху. — Але мноства ведаў, утварыла б у мяне толькі велізарны хаос, калі б я не зрабіў марксізм асновай усіх маіх імкненняў. Мастаку патрэбен ясны светапогляд».

Іва ШПЕДЭР.
(Панарама ГДР).

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАўНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ імя А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

АБ'ЯўЛЯЕ ПРЫЁМ НА 1974 ГОД У АСПІРАНТУРУ

на спецыяльнасці музыказнаўства (тэорыя музыкі) з адрывам ад вытворчасці

У аспірантуру прымаюцца асобы абодвух полаў, якія маюць закончаную вышэйшую адукацыю, паспяхова здалі конкурсныя экзамены на спецыяльнасці, гісторыі КПСС, замежнай мове ў аб'ёме праграмы для вышэйшых навучальных устаноў.

Экзамен на спецыяльнасці ўключае раздзелы:

- рэферат па тэме дысертацыі;
- тэорыя музыкі: гармонія (пісьмовая), поліфанія (пісьмовая), аркестраванне (пісьмовая), аналіз музычнага твора буйной формы;
- гісторыя музыкі (руская, савецкая, народна-СССР і зарубежная) — калектывам.

Заява аб прыёме ў аспірантуру падаецца па імя рэктара з указаннем абранай паступаючым

спецыяльнасці і формы навучання (дзённае, вачнонае) з прылажэннем:

- а) асабістага ліста па ўліку кадраў з фотакарткай;
- б) характарыстыкі з апошняга месца работы або навучальнай установы, якая рэкамендуе ў аспірантуру;
- в) выпискі з пратакола савета энду (для асоб, рэкамендаваных да паступлення ў аспірантуру пасля заканчэння кансерваторыі).

Пашпарт і дыплом аб заканчэнні вышэйшай навучальнай установы прад'яўляюцца асабіста паступаючым у аспірантуру.

Заван прымаюцца з 25 мая да 25 чэрвеня па адрасу 220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Уступныя экзамены для паступаючых на навучанне з адрывам ад вытворчасці з 26 чэрвеня.

ЦЯЖКА было з першага погляду вызначыць узрост домакіраўніка Алеся Пліпавіча Сівуна; ён, халасцяк, быў у тых гадах, калі і маршчыны ўжо ёсць, і лысына на галаве зьяе медзю, але па-ранейшаму не сыходзіць з твару мяккая спакуслівая ўсмішка і яшчэ скачуць у вачах гэтыя самыя чорцікі... А цяпер, вясной, увогуле Алеся Пліпавіч адчуваў незвычайную бадзёрасць. Ён крочыў у домакіраўніцтва і не мог, калі сустракалася па дарозе якая мажняя незнаёмка, адвесці ад яе вачэй... Ах, як хацелася Сівуну, каб і яна з такой цікавасцю зірнула на яго Але... марна. Праходзілі міма. Не пазіралі ў яго бок. І толькі перад самым будынкам домакіраўніцтва шчасце ўсміхнулася старома халасцяку. Адна блакітнавокая маладзіца не толькі затрымала свой позірк на твары Сівуна, не толькі ветліва кінула, але, падалося, нават загадкава падміргнула... Сівун адчуў, як спалохана і соладка затахкала сэрца. З хвіліну яшчэ стаў уражаны. Потым, як п'яны, пашкандываў у свой кабінет. Спраў было многа, стол быў завалены пісьмамі-скаржамі жыхароў... Але ён чамусьці звярнуў увагу толькі на калярную паштоўку: узяў яе і... прачытаў. «Дарагі Алеся Пліпавіч! Гару жаданнем сустрацца. Буду Вам вельмі ўдзячнай, калі ў 8 гадзін вечара Вы, нарэшце, зойдзеце да мяне». І — усё, толькі адрас.

— Ганна Пятроўна! — паклі-

каў узрушаны Сівун бухгалтара. — Хто зараз быў у нас? Ці не заходзіла такая... м-м... прыёмная блакітнавокая жанчына? — А як жа, была... Вунь і паштоўку пакінула на сталі... Божухна! Што рабілася пасля гэтых слоў з домакіраўніком... Ён круціў у руках паштоўку, сам круціўся перад люстрам, кідваў позірк на гадзіннік і не ведаў, як даседзеў да

канца рабочага дня. І не памятаў, як даплёўся да хаты, як апынуўся ў новы гарнітур і роўна-роўненька ў вострым, прыхліпшым па дарозе букет чырвоных цюльпанаў, ужо званіў у кватэру рамантычнай незнаёмкі... — Калі ласка, Алеся Пліпавіч! — гасцінна расчыніліся дзверы. Так, гэта была яна... Хвалюючыся, працягнуў ён кветкі і пачаў мармытаць нейкую спе-

цыяльна прыдуманую філасофскую фразу: — Вясна... Вось і кветкі з'явіліся. Як кажуць, усё змяняецца, усё цячэ... хе-хе-хе... Цячэ... А незнаёмка нібы толькі і чакала гэтых слоў, міла смеючыся, падхапіла: — Цячэ... Ой, як яшчэ цячэ. Алеся Пліпавіч... Зірніце вы хоць на гэты кран: што з ім рабіць? Льецца з яго... — О-о, гэты кран вас турбуе? Ды мы яго ўмомант наладзім, каб ён ніколі-ніколі не псаваў настрой такой цудоўнай гаспадыньцы. — А вы... самі можаце? — Я — усё магу! Дзеся вас — усё... Ці ёсць абцугі? Знайшліся абцугі. Усё знайшлося... Пасля крана гаспадыня паскардзілася на зліўны бачок. І яму даў рады былы сантэхнік. Работа так і гарэла ў яго руках! «Эх, жанчыны, жанчыны, што вы робіце з нам! — узрушана разважаў Алеся Пліпавіч. — Ну, ды нічога, будзе і ўзнагарода...» — Усё! — радасна абвясціў, нарэшце, ззяючы Сівун. Яго ўяўленне малявала ўжо хвалюючыя карціны інтымнай гутаркі... І тут... Ах, як недарэчна звянеў званок! Увайшоў высокі мужчына. Прывітаўся з Сівун і сказаў урачыста: — Я заўсёды гаварыў жонцы: калі-небудзь адгукнуцца на нашы скаргі ў домакіраўніцве... У людзей трэба верыць! Жонка — загадкава ўсміхалася.

Януш АСЭНКА

ДЗЕЦІ, ДЗЕЦІ...

Дзеці — гэта наша будучыня, таму варта часам прыняць на сябе абавязак палічыць іх і памеркаваць, ці колькасць нашчадкаў дастатковая. У размове з панам З., жыхаром Муранова, я пераімануся, што не заўсёды гэта лёгка зрабіць. Калі я спытаў, колькі ў яго дзяцей, ён замаркоціўся і сказаў: — Як паклічы з двара на вачэру, то прыходзіць так, прыкладна, дзевяць-дзесяць... Зрэшты, жонка павінна ведаць дакладней... Мы пайшлі да жонкі, аднак і яна не магла даць неабходнай інфармацыі. — Так забагаешся, запрацуешся, — скардзілася яна, — што не да падліку. Мяркуючы па малаку, якое я купляю на сьнеданне, адзінаццаць...

— Я вось спрабую падлічыць, колькі разоў мяне выклікалі ў школу, — сказаў пан З., — але цяжка сарыентавацца... — Значыцца, вышы дзеці ходзяць у школу? — спытаў я. — О, напэўна ж некаторыя ходзяць, — выказаў ён сваю думку. — Нядаўна мяне выклікалі нават на сход накіонт блізнят. У нас былі калі-небудзь блізняты? — спытаў ён раптам падазрона ў жонкі. — Не прыгадваю, — адказала яна, падумаўшы. — Магліва, некаторыя з іх і блізняты. — Ці не варта было б палічыць дзяцей, калі яны спяць? — падкінуў я неблагую, як мне здавалася, ідэю. — Увечары так стоміўся пасля працы, што хутчэй спяшаешся спаць, а не лічыць, — сказаў бацька.

— Учора начавала толькі трое, — прыгадала маці, — але здараецца, што прыходзяць нанач дзесяцэра. — А вы не пыталіся ў суседзяў? — здзівіўся я. — Яны ж павінны нешта ведаць. — Адыг нават спытаў некалі, навошта мне два дзесяткі дзяцей, але гэта не вельмі падобна на праўду. Што яны могуць ведаць? У іх свае дзеці, і яны ведаюць пра іх столькі ж, колькі і мы. — Міліцыя таксама нічога не ведае? — нерваваўся я. — Следства па гэтай справе павінна было б даць вынікі. — Міліцыя ведае! — прызнаўся пан З. — Аднак толькі накіонт старэйшых. Развітваючыся са мной, ён палічыў яшчэ на пальцах і сказаў: — Па-мойму, павінна быць каля тузіна. Ну, самае большае — пятнаццаць... Аднак адчувалася, што гэта не апошняе яго слова. Пераклад А. МАЖЭНКА.

Увогуле чалавек ён сціплы і стрыманы. Такім ведаюць яго і сябры-калегі. А вось у сатыры... не пазнаць Ніла Гілевіча. Тут і газоркі не можа быць аб ягонаў стрыманасці. І сярдзіты, і іршысты, і колкі, як той «Вожык», які выпускаў нядаўна яго чарговую кніжачку сатыры «Русалка на Нарачы». Але, як кажуць, каб толькі і бяды ў той нарачанскаў русалцы... Ніл Гілевіч, акрамя «русалкі

А ХТО ВОЧЫ МАЕ...

начной», даволі з'едліва высмейвае ў зборніку яшчэ і «матарэў» прыроды, якія толькі на словах берагуць яе, і тых бессардэчных мяшчан, якія з-за ўласнага аўтамабіля не бачаць чалавека, і тую ж футбольную ліхаманку, што шкодзіць службовым справам, і розных-розных прайдзісветаў.

— Вось толькі шкада — прозвішчаў канкрэтных няма! — скажа мажліва, нехта з чытачоў. А навошта тыя прозвішчы? «А хто вочы мае, Той сябе пазнае», — прадбачліва прыводзіць у зборніку пэзт трапныя словы. У гэтым цвёрда ўпэўнены і мы: пазнае, абавязкова той-сёй сябе пазнае!..

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Юрый БЛАГАУ

НА ЖАРТОУНАЙ ХВАЛІ

ТЭАТРАЛЫ

— Што! Тэатр! Ён — для энтузіястаў, ад тэатра я адвек даўно. Трэба распранацца кожны раз там, мне таму зручней ісці ў кіно. — Дрэнна і ў кіно, як разабрацца, Дома тэлевізар лепш глядзець: Тут ужо не то што распранацца, Нават галёкам магу сядзець.

РАЗМОВА ДВУХ РЭЖЫСЭРАУ

Рэжысэры гэтак гаварылі: — Ну і справы! Столькі мітусні — Жонкі нашы рвуцца ў герані, Паспрабуй іх толькі не здымі! — Так, але ж нягожа і агідна — Змешваць і мастацтва, і сям'ю. К жонкам мы падыдзем аб'ектыўна: Ты здымай маю, а я — тваю!

У ЛІТАРАТУРНЫХ КУЛУАРАХ

— Празаік Ціхан Буры Мой сябар і сусед, З ім мы ў літаратуры Жывем шмат год як след. Пры мне ён ў людзі выйшаў, Пры мне масцітым стаў. — А што, ён добра піша! — Не знаю, не чытаў...

САПРАУДНЫ МУЖЧЫНА

Сасваталі Наташу і Аркашу, Ды ён пачаў у гэты ж вечар ныць: — Раздумаў я жаніцца на Наташы, Яна мяне не зможа пракарміць.

АХВЯРА ДРУЖБЫ

— Чаго ты тут разлэгся на зямлі! — Узяў на трох, а двое не прышлі.

Пераклад з рускай.

МІМАХОДЗЬ

Перайшоў з пайцэтры ў пайсвятло. — Мне б крылы, — марыў вуж, — я б па небу поўзаў. Хочаш трапіць у абаранак, не цэль у яблычка. Трэба ўмець перабольшаваць, каб убачыць у вялікім дробнае. Эканомны — выкапай яму ў багне.

Марцін КОУЗКІ.